



LIBCHANGE

GREEN LIBRARIES

KNJIŽNICA SPREMINJA SVET

E-priročnik 12 dobrih praks iz štirih evropskih knjižnic



STARPTAUTISKĀ
PILSĒTISKU
BIBLIOTĒKA
SLO ŅĒJ

KNJIŽNICA SPREMINJA SVET

E-priročnik 12 dobrih praks iz štirih evropskih knjižnic



LIBCHANGE

GREEN LIBRARIES

VSEBINA

UVOD	9
PRVA MOBILNOST V OKVIRU PROJEKTA LIBCHANGE NA HRVAŠKEM: ZDRAVO ŽIVLJENJE, NOVI STROJI IN ZELENE TEME	13
MESTNA KNJIŽNICA »JURAJ ŠIŽGORIĆ« V ŠIBENIKU	15
Zdravo življenje, novi stroji in zelene teme. Prva mobilnost v okviru projekta LibChange..	17
Prvi primer dobre prakse — Zdravo življenje v okviru Zelene knjižnice	18
Umetniška delavnica Novi stroji — poklon Faustu Vrančiču	21
Zelene teme — vrtnarjenje v knjižnici	24
DRUGA MOBILNOST V OKVIRU PROJEKTA LIBCHANGE V LATVIJI: IMPROVIZIRAJ ZELENO! KNJIŽNICE IN IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ	29
KNJIŽNICA STRENČI	31
Improviziraj zeleno! Knjižnice in izobraževanje odraslih za trajnostni razvoj. Druga mobilnost v okviru projekta LibChange	33
Improviziraj zeleno = Srečaj se > Uči se > Ustvarjaj	34
Improviziraj zeleno!	35
Improviziraj zeleno = Srečaj se > UČI SE > Ustvarjaj. Spodbujanje okoljske ozaveščenosti skozi kulturno dediščino in državljansko znanost	38
Improviziraj zeleno = Srečaj se > Uči se > USTVARJAJ. Okoljska ozaveščenost, ustvarjalnost in učenje skozi prakso	41

**TRETJA MOBILNOST V OKVIRU PROJEKTA »LIBCHANGE« V SLOVENIJI:
ZELENE POTI ZNANJA – LOKALNA KULTURNA DEDIŠČINA, OKOLJE IN SKUPNOST
KOT UČILNICA NA PROSTEM 49**

KNJIŽNICA FRANCA KSAVRA MEŠKA ORMOŽ	51
Zelene poti znanja – lokalna kulturna dediščina, okolje in skupnost kot učilnica na prostem — tretja mobilnost v okviru projekta LibChange	53
Projekt Bralne značke za odrasle	54
Zeleni četrtkovi popoldnevi - Izvedba trajnostno usmerjenih študijskih krožkov za odrasle v splošnih knjižnicah	58
Zelena knjižnica	63

**ZADNJA MOBILNOST V OKVIRU PROJEKTA LIBCHANGE NA DALJAVO V SRBIJI:
KULTURA BIVANJA V KNJIŽNICI 67**

MESTNA KNJIŽNICA NOVI SAD	69
Kultura bivanja v knjižnici — zadnja mobilnost v okviru projekta LibChange	71
Splošne knjižnice kot središča državlanske participacije	72
Turist v svojem mestu — Znane ženske Novega Sada	76
Donavska knjižnica — Knjižnica na Štrandu	80

Uvod

Kako knjižnice spreminjajo svet?

V zadnjih letih se je svetovno podnebje močno spremenilo, vse pogosteje pa se soočamo z ekstremnimi vremenskimi pojavi, ki vplivajo na naše vsakdanje življenje. Čeprav so cilji trajnostnega razvoja opredeljeni v številnih strateških dokumentih in politikah, ostaja ključno vprašanje, kako jih uresničiti v lokalnih okoljih. Napočil je čas za konkretna dejanja in vsebine, ki nastajajo »od spodaj navzgor«, izhajajo iz resničnih potreb skupnosti in se oblikujejo v vsakdanjem življenju.

Splošne knjižnice kot odprti javni prostori za učenje, informiranje in povezovanje – tako imenovane proaktivne knjižnice – imajo pri tem posebno vlogo. S svojimi dejavnostmi na področjih bralne kulture, trajnostnega razvoja, zelene pismenosti, okoljskih vprašanj, biotske raznovrstnosti, družbene participacije, zdravega načina življenja in dobrega počutja pomembno prispevajo k ozaveščanju, informiranju in izobraževanju odraslih ter krepijo družbeno odgovornost. Spodbujajo odrasle udeležence izobraževanja, starše, učitelje, vzgojitelje in mlade, da sprejemajo bolj okolju, podnebju in ljudem prijazne načine življenja, na novo premislijo svoje poglede, prevzamejo aktivno in družbeno odgovorno vlogo v svojih skupnostih.

Projekt Erasmus+ KA210-ADU (manjša partnerstva na področju izobraževanja odraslih) Library Changing the World (LibChange) je povezal štiri knjižnice, ki že dlje časa razvijajo koncept zelene in trajnostne knjižnice. Partnerji so izmenjevali znanje in strokovne izkušnje,

razvijali kompetence zaposlenih, preizkušali in nadgrajevali primere dobrih ter inovativnih praks, jih evalvirali in prilagajali različnim lokalnim okoljem. Poseben poudarek je bil namenjen izboljšanju kakovosti izobraževanja odraslih ter prenosu učinkovitih modelov dela v knjižnično okolje. Odraslim udeležencem je bilo omogočeno sodelovanje v izobraževalnih dejavnostih, hkrati pa so bili spodbujeni k aktivnemu vključevanju v lokalne skupnosti.

Vse štiri sodelujoče knjižnice izpolnjujejo opredelitve zelenih knjižnic in uresničujejo cilje trajnostnega razvoja, določene v Agendi 2030. S svojimi programskimi usmeritvami in izobraževalnimi temami sledijo globalnim razvojnim trendom. Vse partnerske knjižnice tesno sodelujejo z lokalnimi institucijami, društvi, s skupinami in posamezniki, ki se ukvarjajo z izpostavljenimi temami, ter so močno vključene v nacionalno knjižnično mrežo, kjer njihove sodobne vizije delovanja pritegnejo pozornost strokovne javnosti. Kakovost in inovativnost njihovega dela potrjujejo tudi mednarodna priznanja svetovne knjižnične organizacije IFLA ter mednarodne mreže knjižnic Association Public Libraries 2030.

Knjižnice, vključene v projekt, si prizadevajo za zeleno preobrazbo, ki jo opredeljujejo v svojih strateških dokumentih in programih ter jo – kar je najpomembnejše – uresničujejo tudi v praksi z aktivnim delovanjem. Predstavljajo odprte javne prostore, ki vsem zainteresiranim posameznikom zagotavljajo enake možnosti za sodelovanje, ne glede na njihovo socialno, ekonomsko ali kulturno ozadje.⁹

Vsem uporabnikom različnih starostnih skupin ponujajo možnosti za aktivno, ustvarjalno in kakovostno preživljanje prostega časa. S svojo izbiro knjižničnega gradiva, strokovnim kadrom, skrbno načrtovanimi vsebinami ter kakovostnimi izvajalci dogodkov in projektov predstavljajo pomembne javne prostore za povezovanje, učenje, informiranje, srečevanje, druženje in ustvarjalnost v lokalnem okolju. Omogočajo dostop do znanja in delujejo kot generatorji inovativnih projektov ter družbenega kapitala.

Projekt ERASMUS+ je okrepil strokovne kompetence zaposlenih, spodbudil mednarodno povezovanje in prispeval k večji ozaveščenosti o podnebnih in okoljskih izzivih med knjižničarji, izobraževalci, udeleženci izobraževanja in širšo javnostjo. Izboljšal je povezave in sodelovanje med knjižnicami ter različnimi deležniki v lokalnih skupnostih, okrepil vlogo knjižnic kot ene najpomembnejših kulturnih ustanov v lokalnem okolju. V vseh fazah izvajanja je bil projekt usklajen z načeli trajnosti in okolju prijaznih praks.

Rezultat sodelovanja je javno dostopen e-priročnik, pripravljen v vseh partnerskih jezikih in v angleščini. Vsebuje dvanajst preizkušenih primerov inovativnih praks, opise delovnih metod, organizacijskih postopkov, potrebnih gradiv ter priporočila za izvedbo.

Priročnik, ki je pred vami, je zasnovan kot praktično delovno gradivo za knjižničarje in izobraževalce odraslih. Njegov namen je podpreti načrtovanje, izvajanje in nadaljnji razvoj kakovostnih dejavnosti, ki povezujejo vseživljenjsko učenje, bralno kulturo, zeleno pismenost, ustvarjalnost, družbeno participacijo in trajnostni razvoj.

Naj prispeva k pozitivnim spremembam v knjižnicah, med posamezniki in v lokalnih skupnostih.

Ker lahko knjižnice s tovrstnimi projekti spreminjajo miselnost posameznikov, si upamo trditi, da spreminjajo svet.

PRVA MOBILNOST V OKVIRU
PROJEKTA LIBCHANGE NA
HRVAŠKEM:



ZDRAVO ŽIVLJENJE, NOVI STROJI
IN ZELENE TEME

MESTNA KNJIŽNICA »JURAJ ŠIŽGORIĆ« V ŠIBENIKU

Mestna knjižnica »Juraj Šižgorić« v Šibeniku stoji kot svetilnik kulture in izobraževanja ter že več kot stoletje bogati življenje prebivalcev mesta.

Knjižnica, ki se nahaja v sodobni stavbi v središču **Šibenika**, nosi ime uglednega humanista in pesnika Juraja Šižgorića, katerega dediščina še vedno odmeva v kulturni zapuščini mesta. Ustanovljena je bila leta 1922 in se je razvila v sodobno ustanovo, ki brezhibno združuje tradicijo in inovacije. Z obsežno zbirko knjig, periodike in multimedijskih virov za vse starostne skupine in interese knjižnica ponuja tudi vrsto digitalnih storitev. Poseben poudarek namenja digitalizaciji dragocenega lokalnega gradiva, zlasti časopisov in revij, s čimer uporabnikom omogoča enostaven spletni dostop do zgodovinskih virov. Hkrati knjižnica ohranja svojo založniško dejavnost z izdajanjem publikacij, ki spodbujajo lokalno kulturno dediščino, vključno s ponatisi redkih in zgodovinsko pomembnih izdaj.

Lokalna zbirka *Sibenicensia* predstavlja temelj identitete knjižnice in zajema knjige, časopise, periodiko, rokopise ter dokumente, povezane s Šibenikom in njegovo okolico. V znanstvenem oddelku knjižnice se nahaja zbirka redkih in dragocenih knjig *Rara*, med katerimi izstopa šibeniški statut iz leta 1608 ter druga pomembna dela, ki predstavljajo neprecenljiv vir za znanstvenike, raziskovalce in ljubitelje kulturne dediščine.

Knjižnica je vzpostavila tudi **Virtualni muzej Fausta Vrančića** – digitalni projekt, posvečen življenju in delu tega pomembnega Šibeničana. S pomočjo interaktivnih vsebin, iger in razstav lahko uporabniki raziskujejo bogastvo Vrančićevega prispevka in zapuščine. Poleg svojih osnovnih dejavnosti knjižnica izvaja različne projekte, kot so digitalizacija lokalnega gradiva, projekt Zelena knjižnica s poudarkom na trajnosti, pobuda Živeti zdravo, ki spodbuja zdrave navade, ter pomembne energetske učinkovite prenove stavbe. Leta 2020 je knjižnica **prejela drugo mesto na mednarodnem tekmovanju IFLA Green Library Award**, kar potrjuje njeno zavezanost trajnostnemu razvoju.

Knjižnica aktivno sodeluje tudi v nacionalnem projektu STEM revolucija, s katerim spodbuja razvoj digitalnih in znanstvenih veščin pri otrocih in mladih. Redno organizira literarne večere, razstave, delavnice, izobraževalne programe in strokovne konference z namenom spodbujanja pismenosti, branja, dialoga in vključevanja. Ti dogodki pogosto obravnavajo pomembna družbena vprašanja, kot je zaposlovanje invalidov, kar poudarja zavezanost knjižnice ne le kulturi, temveč tudi razvoju družbene občutljivosti in povezanosti skupnosti.

Med literarnimi programi ima posebno mesto natečaj za kratko zgodbo KuŠIn, ki spodbuja ustvarjalnost, navdihnjeno s Šibenikom in promovira lokalne avtorje.

Umetniško dejavnost knjižnice zaznamujejo tudi značilni natečaji, kot sta Mačke in Poklon Robertu Visianiju, ki so postali simbol prispevka knjižnice k spodbujanju umetniškega izražanja in kulturne dediščine.

S svojo odprtostjo, dostopnostjo in neomajno zavezanostjo skupnosti Mestna knjižnica »Juraj Šižgorić« ohranja pisano besedo in dejavno oblikuje identiteto Šibenika ter povezuje preteklost in sedanost v službi znanja, kulturne zavesti in humanističnih vrednot.



Zdravo življenje, novi stroji in zelene teme

Prva mobilnost v okviru projekta LibChange

Ta priročnik predstavlja tri prakse, prikazane v okviru projekta Erasmus+, ki vse izhajajo iz dolgoletnega programa Zelena knjižnica, ki se v naši knjižnici neprekinjeno izvaja od jeseni leta 2012. Prva praksa se je osredotočala na spodbujanje zdravega načina življenja v okviru projekta Zdravo življenje; druga je vključevala umetniške delavnice o **Faustu Vrančiću**; tretja pa je zajemala vrtnarske dejavnosti v okviru projekta Zelene teme v knjižnici leta 2023.

Vse te prakse so sestavni del širšega koncepta Zelene knjižnice in so bile prepoznane kot primeri dobre prakse, kar je privedlo do sodelovanja naše knjižnice v projektu Erasmus+.

V okviru projekta so bile delavnice predstavljene kot konkretni primeri dejavnosti, ki povezujejo izobraževanje, ekologijo in skupnost.



Prvi primer dobre prakse

Zdravo življenje v okviru Zelene knjižnice

1. Opis prakse in kontekst

Prva praksa, predstavljena v Mestni knjižnici

»Juraj Šižgorić« v Šibeniku, je povezana s projektom Zdravo življenje, ki so ga razvili v okviru širšega koncepta zelene knjižnice. Knjižnica skozi izobraževalne in participativne programe za različne starostne skupine – od predšolskih otrok do odraslih in starejših uporabnikov – stalno spodbuja zdrave življenjske navade in dobro počutje.

Marca 2018 je v Šibeniku potekala 17. konferenca nacionalnega programa Zdravo življenje, ki sta jo organizirala **Hrvaški zavod za javno zdravstvo** in **Zavod za javno zdravje Šibeniško-kninske županije**. Namen konference je bil predstaviti primere dobrih praks na področju promocije zdravja ter spodbuditi nove dejavnosti s povezovanjem ključnih deležnikov na lokalni in nacionalni ravni. Ob tej priložnosti je knjižničarka Melinda Grubišić Reiter predstavila izkušnje knjižnice pri izvajanju povezanih projektov, kar je vodilo do povabila knjižnice k sodelovanju v programu.

Ob prepoznavanju pomena tem zdravja, preventive in trajnostnih življenjskih navad je knjižnica razvila vrsto predavanj, delavnic, filmskih projekcij, predstavitev knjig ter programov za otroke in mlade – z namenom spodbujanja pozitivnih vedenjskih sprememb, ozaveščenosti ter osebne odgovornosti do lastnega zdravja in okolja.

Načrtovanje in izvajanje programov izobraževanja odraslih v knjižnici

Ta praksa kaže, da lahko knjižnice uspešno delujejo kot središča izobraževanja odraslih, promocije zdravja in ozaveščanja o trajnosti. Primer Zdravo življenje ponuja prenosljiv model, ki ga je mogoče prilagoditi različnim okoljem in potrebam skupnosti.

Namen modula

Modul je namenjen knjižničarjem in strokovnim delavcem v knjižnicah, ki želijo okrepiti svoje kompetence za: načrtovanje in organizacijo programov za odrasle, razvijanje partnerstev v skupnosti, izvajanje in vrednotenje izobraževalnih dogodkov ter vključevanje tem zdravja, trajnosti in dobrega počutja v knjižnične storitve.

Ciljne skupine: odrasli in starejši, starši in družine, mladi in študenti, izobraževalni strokovnjaki in negovalci, ranljive ali marginalizirane skupine.

Potencialni partnerji v skupnosti (uporabno in prenosljivo):

inštituti in ustanove za javno zdravje, društva in klubi (pohodniški, športni,

rekreacijski, naravna medicina), šole, vrtci, univerze, lokalni strokovnjaki (kineziologi, nutricionisti, pedagogi, avtorji), kulturne in izobraževalne ustanove.

Primeri partnerjev iz izvedenih aktivnosti v Šibeniku:

Zavod za javno zdravje Šibeniško-kninske županije, **Hrvatsko planinsko društvo Kamenar** in **Hrvatski planinski klub »Sv. Mihovil«**, strokovnjaki s področja kineziologije (npr. predavanje o telesni dejavnosti v predšolskem obdobju), vrtci (npr. **DV Osmijeh**) in osnovne šole (delavnice za učence), društva in predavatelji s področja naravne medicine, izobraževalne organizacije (npr. programi o komunikaciji in starševstvu), založniki in avtorji del o zdravi prehrani in življenjskih navadah.

Prednosti partnerstev:

izmenjava znanja, virov in logistike, večja verodostojnost programa, širši doseg in vključevanje novih občinstev, krepitev družbene vloge knjižnice kot prostora učenja in podpore skupnosti.

Učni izidi (kaj bodo udeleženci modula po zaključku znali)

Udeleženci bodo razumeli vlogo knjižnice v izobraževanju odraslih in skupnosti, načrtovali programe glede na dejanske lokalne potrebe, izbirali ustrezne oblike in metode izobraževanja odraslih, vzpostavljali sodelovanja z lokalnimi deležniki, načrtovali, izvajali in vrednotili izobraževalne dogodke, prilagajali programe različnim ciljnim skupinam ter v knjižnične dejavnosti vključevali teme zdravja, trajnosti in dobrega počutja.

OBLIKE DEJAVNOSTI IN PRIMERI IZ PRAKSE "ZDRAVO ŽIVLJENJE"

1. Predavanja in strokovni obiski Povabljeni strokovnjaki (kineziologi, predavatelji, avtorji) posredujejo znanje razumljivo širšemu občinstvu, z možnostjo vprašanj in izmenjave izkušenj.

Primeri iz Šibenika:

predavanje o pomenu telesne dejavnosti v predšolskem obdobju (za starše), predavanja o naravni medicini in zdravih navadah, predavanje Kaj nam pomenijo gore (spodbujanje aktivnega preživljanja časa v naravi in varovanja okolja).

2. Delavnice in učenje skozi izkušnjo

Interaktivne delavnice udeležencem pomagajo pridobiti konkretna znanja in jih prenesti v vsakdanje življenje.

Primeri iz Šibenika:

delavnice za otroke v vrtcu – branje slikanic o zdravi prehrani, preproste raztezne vaje, delavnica za učence – lahke vaje po programu Brain Gym in pogovor o prehrani, gibanju; delavnice izdelave naravnih mil, balzamov in pripravkov, delavnice nege kože in uporabe eteričnih olj, delavnica Lepota skozi zdravilna zelišča – praktični zdravstveni nasveti in jesenska nega.

3. Filmske projekcije in vodene razprave

Dokumentarni filmi, ki jim sledijo vodene razprave, razvijajo kritično mišljenje ter ozaveščajo povezave med zdravjem, hrano, vodo in trajnostjo.

Primeri iz Šibenika (za dijake srednjih šol): Projekcije dokumentarnih filmov o vodi in semenih/hrani, ki jim sledi razprava o varnosti hrane, trajnostnem kmetijstvu in dostopu do pitne vode.

4. Predstavitve knjig in pogovori z avtorji

Tematske predstavitve krepijo vlogo knjižnice kot prostora dialoga in spodbujajo uporabo knjižničnega gradiva.

Primeri iz Šibenika:

Predstavitev več naslovov o zdravi prehrani in življenjskih navadah s pogovori z avtorji ter moderacijo nutricionista/urednika –poudarek na praktičnih spremembah življenjskega sloga in pomenu prehrane pri preprečevanju bolezni.

5. Programi za otroke in družine

(v živo in na spletu)

Knjižnica lahko z razvojem navad, čustvenega blagostanja in izobraževanja nudi stalno podporo staršem in otrokom.

Primeri iz Šibenika:

Spletna igra za otroke v času pandemije, zasnovana na izobraževalni slikanici o zdravi prehrani in navadah, serija predavanj o potrebah otrok, tehnikah sproščanja ter komunikaciji med odraslimi in otroki, delavnica za mlade starše o uvajanju dopolnilne prehrane.

ORGANIZACIJA, VREDNOTENJE IN TRAJNOST PROGRAMA

Pred dogodkom

Določitev cilja in pričakovanih učnih rezultatov, izbor predavateljev in sodelavcev, načrt promocije in komunikacije, priprava prostora, opreme in gradiv.

Med dogodkom

Ustvarjanje prijetnega in vključujočega vzdušja, spodbujanje interakcije in izmenjave izkušenj, učinkovito upravljanje časa.

Po dogodku

Zbiranje povratnih informacij udeležencev, dokumentiranje aktivnosti (fotografije, kratko poročilo, število udeležencev), vrednotenje vpliva ter načrtovanje nadaljevanja (serije, ponovitve, novi partnerji).



Umetniška delavnica Novi stroji

— poklon Faustu Vrančiću

Delavnica je sestavljena iz treh delov. V prvem delu smo obiskali Virtualni muzej »Faust Vrančić« na spletni strani Mestne knjižnice »Juraj Šižgorić« in spoznali, kako je ideja nastala ter kako je bila uresničena leta 2017 ob 400. obletnici Vrančićeve smrti. Virtualni muzej je prispevek šibeniške knjižnice k boljšemu poznavanju del velikega in slavnega polihistorja, leksikografa in izumitelja.

V drugem delu smo se nekoliko podrobneje seznanili s Faustom Vrančićem in njegovim najbolj znanim izumom »leteči človek« (homo volans), padalom, in ga primerjali z Leonardovim padalom. V tretjem delu so udeleženci delavnice sodelovali v umetniški delavnici Najnovejši novi stroji ter zasnovali, narisali in razložili svoj lasten stroj s konkretno funkcijo, skladno s sodobnimi okoljskimi standardi. Dejavnosti v okviru te prakse je vodila Zdenka Bilušić iz šibeniške splošne knjižnice.

Ta modul je namenjen **knjižničarjem in knjižničnim izobraževalcem**, ki želijo oblikovati in izvajati izobraževalne delavnice na podlagi kulturne dediščine, digitalnih virov in ustvarjalnega izražanja. Modul temelji na praktičnem primeru Virtualnega muzeja Fausta Vrančića ter spremljajoče ustvarjalne delavnice, ki jo je razvila in izvedla Mestna knjižnica »Juraj Šižgorić« v Šibeniku.

Modul prikazuje, kako lahko knjižnice preoblikujejo kulturno dediščino v privlačne izobraževalne vsebine,

uporabljajo digitalna orodja za izboljšanje učenja, povezujejo zgodovinsko znanje z ustvarjalnostjo, inovativnostjo in s trajnostjo ter spodbujajo kritično mišljenje in sposobnosti reševanja problemov pri udeležencih.

Prepoznajte zgodovinsko osebnost iz svojega okolja, ki bi lahko navdihnila podobno delavnico. Raziščite, kako je mogoče biografije in zgodovinske pripovedi prilagoditi različnim občinstvom ter jih povezati s sodobnimi temami, kot so inovacije, tehnologija in trajnost.

NAČRT DELAVNICE Najnovejši novi stroji

Ta delavnica vključuje udeležence v načrtovanje, risanje in razlago izvirnega stroja z jasno določeno funkcijo, razvitega v skladu s sodobnimi okoljskimi standardi. Poudarek je na ustvarjalnosti, reševanju problemov in trajnostnem oblikovanju.

Ciljna skupina: dijaki, mladi oblikovalci, splošna javnost (prilagodljivo).

CILJI DELAVNICE:

Spodbujati ustvarjalno in kritično mišljenje pri oblikovanju strojev; uvesti načela trajnostnih in okolju prijaznih inovacij; razvijati udeleženceve veščine vizualne komunikacije in razlage;

spodbujanje sodelovanja, predstavitev in refleksije.

Učni izidi

Ob koncu delavnice bodo udeleženci sposobni prepoznati realni problem in predlagati rešitev v obliki stroja, uporabiti osnovne okoljske standarde (energetska učinkovitost, možnost recikliranja, nizke emisije), ustvariti vizualni načrt (skico ali diagram) stroja, jasno razložiti delovanje ter okoljske prednosti svojega načrta.

Materiali in viri:

- papir, svinčniki, flomastri
- ravnila in šablone,
- flipchart ali bela tabla,
- po potrebi tablice ali prenosniki za digitalno risanje,
- gradivo s smernicami trajnosti.

Vloge in odgovornosti

Vodja delavnice: usmerja aktivnosti, predstavlja koncepte, podpira udeležence.

Pomočniki: pomagajo pri materialih, časovnem poteku in individualni podpori.

Udeleženci: aktivno načrtujejo, rišejo in predstavljajo svoje stroje.

Okoljski vidiki

Kjer je mogoče, se uporabljajo reciklirani ali ponovno uporabni materiali. Tiskanje se zmanjša na minimum, prednost imajo digitalni viri. Spodbuja se oblikovanje rešitev z nizko porabo energije, uporabo obnovljivih virov energije ter recikliranih ali biorazgradljivih materialov.

STRUKTURA DELAVNICE IN ČASOVNICA

1. Uvod (15 minut)

- Dobrodošlica in cilji delavnice,
- kratka predstavitev: Kaj danes pomeni trajnostni stroj?
 - obnovljivi viri energije,
 - energetska učinkovitost,
 - trajnostni materiali,
 - minimalen vpliv na okolje,
- primeri sodobnih okolju prijaznih strojev.

2. Faza ideacije (15 minut)

- Individualno ali skupinsko razmišljanje,
- opredelitev problema, ki ga stroj rešuje, glavnih funkcij stroja, okoljskih vidikov
- uporaba usmerjevalnih vprašanj in delovnih listov.

3. Faza načrtovanja in risanja

- Udeleženci narišejo svoj stroj (ročno ali digitalno),
- vključijo glavne komponente, vir energije, uporabljene materiale, okoljske značilnosti,
- izvajalci podajo povratne informacije in usmeritve.

4. Razlaga in priprava (30 minut)

- Udeleženci pripravijo kratko predstavitev, ki vključuje pojasnila o tem,:
 - kako stroj deluje,
 - komu koristi,
 - zakaj ustreza sodobnim okoljskim standardom.

5. Predstavitve

- Vsak posameznik ali skupina predstavi svoj stroj (1–3 minute),
- sledijo vprašanja in konstruktivne povratne informacije vrstnikov.

6. Refleksija in evalvacija (15 minut)

- Skupinska razprava:
 - Kaj je bilo zahtevno?
 - Katere ideje so bile najbolj inovativne?
 - Kako je trajnost vplivala na oblikovalske odločitve?
- Kratke pisne ali ustne povratne informacije.

Nadaljevanje (neobvezno)

- Razstava izdelkov in načrtov,
- digitalna galerija ali zbornik,
- nadaljnji razvoj v prototipe ali fizične modele.



Zelene teme — vrtnarjenje v knjižnici

Tretja pobuda v okviru projekta ERASMUS+ se nanaša na vrtnarjenje in je bila del projekta **Zelene teme v knjižnici leta 2023**, ki je nadgradnja širšega koncepta Zelene knjižnice. Projekt je bil financiran s strani Ministrstva za kulturo in je obsegal štiri delavnice ter eno predavanje. Delavnice je izvajala knjižničarka Katarina Jurlin.

Prenosljiv načrt aktivnosti za knjižnice

Zelene teme v knjižnici — pobuda vrtnarjenja

Ta prenosljiv načrt aktivnosti je zasnovan kot model, ki ga je mogoče prenesti v splošne knjižnice po vsej Evropski uniji, kjer želijo izvajati programe vrtnarjenja in trajnostnega razvoja. Temelji na načelih koncepta Zelene knjižnice in podpira cilje programa Erasmus+, okoljsko izobraževanje, vključevanje skupnosti ter vseživljenjsko učenje.

Model je prilagodljiv knjižnicam različnih velikosti, lokacij in zmogljivosti ter ga je mogoče izvajati v sodelovanju z lokalnimi strokovnjaki, s knjižničnim osebjem in partnerji iz skupnosti.

Strateški cilji:

vključevanje okoljske trajnosti v redne knjižnične programe, spodbujanje urbanega vrtnarjenja in biotske raznovrstnosti v lokalnih skupnostih, krepitev vloge knjižnice kot središča učenja in povezovanja skupnosti, spodbujanje dolgoročne državljanske angažiranosti skozi praktične dejavnosti, podpora prioritetam EU na področju zelenega prehoda in trajnostnega razvoja.

Ciljneskupine: odrasli uporabniki knjižnice in lokalni prebivalci, začetniki in izkušeni vrtnarski navdušenci, otroci in družine, pedagogi, nevladne organizacije in okoljsko aktivni državljani.

Ključni dejavniki uspeha pri prenosu modela:

- sodelovanje z lokalnimi vrtnarskimi ali permakulturnimi strokovnjaki;
- aktivna vloga knjižničnega osebja kot moderatorjev;
- uporaba nizkocenovnih, trajnostnih in lokalno dostopnih materialov;
- kombinacija izobraževalnih, praktičnih in skupnostnih aktivnosti;
- vzpostavitev komunikacijskih kanalov za dolgoročno sodelovanje.

Orodja za komunikacijo in vključevanje:

- spletna komunikacijska skupina za udeležence,
- redna srečanja in dogodki v knjižnici,
- vizualna promocija v knjižničnih prostorih.

Ta načrt aktivnosti je zasnovan za dolgoročno izvajanje in enostaven prenos v druge evropske knjižnice. S prilagajanjem strokovnjakov, rastlinskih vrst in materialov lokalnemu okolju lahko knjižnice uspešno ponovijo model ter prispevajo k zelenim in izobraževalnim ciljem Evropske unije.

MODUL 1: Delavnica Osnove urbanega vrtnarjenja

Udeleženci pridobijo osnovno znanje za začetek oskrbe urbanih vrtov. Gre za uvodno delavnico, ki pokriva načela urbanega vrtnarjenja, trajnostnega oblikovanja in manjše pridelave hrane.

Priporočen čas izvedbe: zgodnja pomlad.

Osrednje teme:

- koncepti in koristi urbanega vrtnarjenja,
- načrtovanje in zasnova vrta v omejenih prostorih,
- vrtnarjenje v dvignjenih gredah,
- osnovno gojenje zelenjave.

Izvedbene smernice:

Povabite lokalnega strokovnjaka za trajnost ali vrtnarjenje. Uporabite knjižnični prostor za teoretični del. Spodbujajte razpravo in prilagoditev lokalnim razmeram.

MODUL 2: Delavnica Gojenje rastlin, nega in kompostiranje

Udeleženci izboljšajo veščine s področij okolju prijaznega vrtnarjenja. Gre za praktično-izobraževalno delavnico, osredotočeno na nego rastlin in ekološke vrtnarske tehnike.

Priporočen čas izvedbe: pozna pomlad.

Osrednje teme:

- pogoste vrtno rastline in zelišča,
- naravne metode zaščite rastlin,
- kompostiranje in zmanjševanje odpadkov,
- trajnostna nega rastlin.

Izvedbene smernice:

Združite teorijo z demonstracijami. Vsebino prilagodite lokalnemu podnebjju in vrstam rastlin.

MODUL 3: Skupnostna vrtnarska skupina in izmenjava semen

Vzpostavite trajnostne skupnostne mreže z dolgoročnim sodelovanjem.

Ustanovite skupino, ki se redno srečuje v knjižnici ter izmenjuje semena, rastline in izkušnje.

Priporočen čas izvedbe: kontinuirano.

Izvedbene smernice:

- moderiranje srečanj s strani knjižničnega osebja,
- vzpostavitev spletne komunikacijske skupine (npr. aplikacija za sporočanje),
- spodbujanje medvrstniškega učenja.

MODUL 4: Predavanje Vrtnarjenje: vse se začne s semenom

Povečanje ozaveščenosti o biotski raznovrstnosti in trajnostni rabi semen. Gre za izobraževalno predavanje o kakovosti semen, pripravi tal in trajnostnih vrtnarskih praksah.

Priporočen čas izvedbe: jesen.

Osrednje teme:

- gojenje in izbira semen,
- obdelana oz. neobdelana semena,
- priprava tal brez oranja ali prekopavanja,
- ekološko ravnovesje.

Izvedbene smernice:

Organizirajte dogodek v prostoru knjižnice. Predavanje združite z aktivnostjo izmenjave semen.

MODUL 5: Praktična delavnica Gradnja visokih gred

Udeleženci pridobijo praktične veščine gradnje in razumevanja trajnostnih pristopov. Gre za praktično delavnico na prostem, osredotočeno na izdelavo visoke vrtno grede iz trajnostnih materialov.

Priporočen čas izvedbe: jesen.

Izvedbene smernice:

- uporaba naravnih ali ponovno uporabljenih lokalnih materialov,
- izbira dostopne zunanje lokacije,
- poudarek na ponovni uporabi in načelih krožnega gospodarstva.

MODUL 6: Pobuda Ustanovitev javnega ali skupnostnega vrta

Prispevajte k ozelenjevanju mest in izboljšanju dobrega počutja skupnosti.

Gre za skupnostno pobudo za vzpostavitev skupnega urbanega vrta v sodelovanju z lokalnimi oblastmi ali s partnerji.

Priporočen čas izvedbe: po zaključku začetnih modulov.

Izvedbene smernice:

- knjižnica naj bo koordinacijski partner,
- vključevanje občin, šol ali nevladnih organizacij,
- spodbujanje dolgoročnega sodelovanja in skupnostnega upravljanja vrta.

MODUL 7: Otroška delavnica Kako rastejo rastline?

Poskrbite za zgodnji razvoj okoljske ozaveščenosti in skrbi za naravo ter pripravite interaktivno izobraževalno delavnico za mlajše otroke, ki uvaja življenjski cikel rastlin in osnovne vrtnarske koncepte.

Priporočen čas izvedbe: skozi vse leto.

Izvedbene smernice:

- delavnico vodijo usposobljeni knjižničarji,
- uporaba ustvarjalnih in praktičnih metod učenja.

MODUL 8: Ustanovitev semenske knjižnice

Vzpostavite točke za izmenjavo semen v knjižnici, ki spodbuja biotsko raznovrstnost in trajnost.

Gre za dolgoročno okoljsko ozaveščanje in aktivno državljansko sodelovanje.

Priporočen čas izvedbe: jesen.

Izvedbene smernice:

- poudarek na avtohtonih in lokalno prilagojenih semenih;
- zagotoviti osnovna navodila za shranjevanje in ohranjanje semen;
- povezovanje udeležencev prek spletne skupine.



[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. No specific content can be transcribed.]

DRUGA MOBILNOST V OKVIRU
PROJEKTA LIBCHANGE
V LATVIJI:



IMPROVIZIRAJ ZELENO!
KNJIŽNICE IN IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH
ZA TRAJNOSTNI RAZVOJ

KNJIŽNICA STRENČI

Strenči je majhno mesto v severni **Latviji**, ki leži na bregovih reke **Gauja**. Je del občine **Valmiera** in je znano po svoji slikoviti naravni okolici, vključno z gozdovi in rekami. Kljub svoji majhnosti ima mesto dobro razvito skupnostno infrastrukturo. V njem delujejo izobraževalne ustanove, kot so osnovne in srednje šole ter vrtci, pa tudi **Knjižnica Strenči**, podružnica **Knjižnice Valmiera**, ki deluje kot kulturno in družbeno središče. Knjižnica prebivalcem omogoča dostop do kakovostnih informacijskih virov, sodobnega okolja in raznolikih možnosti za vseživljenjsko učenje. Njena zbirka vključuje leposlovje, strokovno literaturo, knjige za otroke in mladino, periodiko ter digitalne vire, ki zadovoljujejo različne interese in potrebe. Obiskovalcem so na voljo tudi računalniki, dostop do interneta in pomoč pri iskanju informacij.

Knjižnica aktivno sodeluje v nacionalnih in mednarodnih projektih, spodbuja inovacije, kulturno izmenjavo in strokovni razvoj. Kot partnerska knjižnica sodeluje v pobudah **Public Library 2030** na področju **občanske znanosti** in v **lastnih dejavnostih**. Knjižnica Strenči je vključena tudi v programe **Evropske kulturne fundacije Next Library** in **CrAFt** ter v projekt **Erasmus+ LibChange**, ki krepi vlogo knjižnic v skupnostih in spodbuja mednarodno izmenjavo izkušenj.

Pomembna pobuda Knjižnice Strenči je projekt **Od Strenčija do UNESCA**, ki ga podpira **Latvijski sklad za kulturni kapital**. Projekt poudarja lokalno kulturno dediščino in krepi povezavo med lokalno identiteto in mednarodnim kulturnim prostorom.

Mesto Strenči nosi dediščino večstoletne obrti, ki je nekoč oblikovala ritem življenja na podeželju Latvije – **splavarjenje oz. spravilo lesa po rekah**. Ta tradicija je bila nedavno uvrščena na **UNESCOV Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva**.

Knjižnica ima pomembno vlogo pri varovanju in promociji te dediščine. Z ohranjanjem zgodovinskih fotografij, dokumentov, zemljevidov in osebnih zgodb zagotavlja, da znanje o tej tradicionalni obrti ostaja dostopno prihodnjim generacijam. Z razstavami, izobraževalnimi programi, javnimi predavanji in sodelovanjem s šolami ter kulturnimi ustanovami knjižnica arhivsko dediščino spreminja v živo kulturno izkušnjo.

Ob 500. obletnici prve tiskane latvijske knjige leta 2025 je po vsej državi potekalo kulturno praznovanje, ki je z različnimi programi za široko občinstvo predstavilo latvijsko literarno dediščino, z osrednjim dogodkom v **Nacionalni knjižnici** in številnimi dogodki v lokalnih knjižnicah. Knjižnica Strenči je bila med izbranimi, ki so nagovorile občinstvo in poudarile svojo **vlogo v skupnosti ter pomen aktivnega državljanstva**.

Knjižnica Strenči aktivno podpira in sodeluje pri pobudah, ki jih vodi skupnost, sodeluje z lokalnimi prebivalci, nevladnimi organizacijami in izobraževalnimi ustanovami.

Knjižnica Strenči aktivno podpira in sodeluje pri pobudah, ki jih vodi skupnost, sodeluje z lokalnimi prebivalci, nevladnimi organizacijami in izobraževalnimi ustanovami. Deluje kot platforma za izmenjavo idej, sodelovanje in državljansko udejstvovanje, kjer lahko ljudje izvajajo projekte, organizirajo dogodke in krepijo lokalno skupnost. Redne dejavnosti vključujejo ustvarjalne delavnice, izobraževalne dogodke, tematske razstave in srečanja z mnenjskimi voditelji, pisatelji, raziskovalci in strokovnjaki z različnih področij, ki se odzivajo na sodobna vprašanja in potrebe skupnosti

Knjižnica Strenči ima ključno vlogo kot skupnostno središče, saj krepi občutek pripadnosti in psihološke varnosti. Je odprt in vključujoč prostor, kjer se ljudje lahko počutijo sprejete, slišane in varne pri izražanju svojih misli. Knjižnica spodbuja dialog, zaupanje in povezanost skupnosti ter postaja prostor za iskanje miru in navdiha.

Kot sodobno izobraževalno in socialno podporno središče knjižnica deluje kot promotor kritičnega mišljenja in psihološke odpornosti. Prek razprav in izobraževalnih dejavnosti so prebivalci spodbujeni k analizi informacij, presoji različnih pogledov in preišljenemu krmarjenju po informacijskem prostoru.



Improviziraj zeleno! Knjižnice in izobraževanje odraslih za trajnost

Druga mobilnost v okviru projekta LibChange

Knjižnica Strenči spodbuja zelen življenjski slog in okolju prijazne prakse. Teme trajnosti so vključene v ustvarjalne delavnice in dogodke in krepijo odgovoren odnos do narave, okoljsko ozaveščenost in trajnostne navade v vsakdanjem življenju, pri čemer knjižnica podpira skupnost tudi z mentalnim opolnomočenjem prek naravnih virov in spodbuja ustvarjalnost.

S povezovanjem kulture, izobraževanja, državljske participacije ter skrbi za dobrobit in okolje Knjižnica Strenči deluje kot pomembna podpora rasti in trajnostnemu razvoju lokalne skupnosti.

S sodelovanjem v projektu Erasmus+ LibChange si prizadeva okrepiti vlogo knjižnic v skupnostih in spodbuditi mednarodno izmenjavo izkušenj. Poleti 2025 je Knjižnica Strenči gostila mobilnostne aktivnosti v okviru projekta.



Improviziraj zeleno = Srečaj se > Uči se > Ustvarjaj

Improviziraj zeleno preoblikuje knjižnico v **skupnostno središče, kjer se srečujejo narava, znanje in ustvarjalnost**. Knjižnica presega urejanje knjižne zbirke in izposojajo knjig ter postaja prostor skupnostnih izkušenj, okoljskega učenja in ustvarjalnega raziskovanja, navdihnjenega z lokalnim naravnim okoljem.

Srečaj se

Knjižnica deluje kot odprt in vključujoč prostor srečevanja, kjer se povezujejo ljudje vseh starosti. S pomočjo delavnic, povezanih z naravo, in dejavnosti na prostem se udeleženci srečujejo kot skupnost, izmenjujejo ideje, gradijo smiselne medosebne povezave v mirnem in prijetnem okolju.

Ustvarjaj

Knjižnica spodbuja ustvarjalnost kot naravno nadaljevanje učenja. S pomočjo delavnic, kot so slikanje z akrilom na prostem, monoprint grafika in svilen batik, udeleženci svoje opazovanje pretvorijo v osebna umetniška dela. Vsak udeleženec ustvari edinstveno umetnino, ki jo vodita radovednost in domišljija.

Uči se

Učenje poteka skozi neposredno povezavo z lokalnim okoljem. Rastline in cvetje iz okolice postanejo orodje za raziskovanje, opazovanje in razpravo. Knjižnica podpira učenje s povezovanjem praktičnih izkušenj z znanjem iz virov – knjig, arhivov in skupnostnega znanja.

Improviziraj zeleno!

KNJIŽNICE IN IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH ZA TRAJNOST

Knjižnica Strenči trajnost ne opredeljuje le kot okoljsko odgovornost, temveč tudi kot družbeni proces, ki krepi odpornost skupnosti, participacijo in skupno odgovornost. V tem okviru knjižnica sprejema koncept Zelene knjižnice kot vodilno načelo za lokalno usmerjene dejavnosti, ki podpirajo dolgoročno okoljsko, socialno in ekonomsko blaginjo skozi skupno delovanje skupnosti.

SREČAJ SE, uči se, ustvarjaj — IMPROVIZIRAJ!

Da bi okrepili občutek pripadnosti in spodbudili aktivno sodelovanje skupnosti, je Knjižnica Strenči dejavno vključena v raziskovanje in izvajanje inovativnih orodij ter metodologij. Te pobude so zasnovane za večjo participacijo, vključenost in sodelovanje različnih skupin v skupnosti ter zagotavljajo, da se knjižnične storitve razvijajo v skladu z lokalnimi potrebami in družbenimi spremembami.

Uporabna improvizacija kot osrednja metodologija

Ena ključnih metodologij, izbranih in vse pogosteje uporabljenih v tem okviru, je **aplikativna improvizacija**.

Vključevanje aplikativne improvizacije v knjižnične dejavnosti predstavlja inovativni pristop h krepitvi angažiranosti uporabnikov, strokovnih kompetenc in institucionalne prilagodljivosti. Gre za prakso, ki izhaja iz improvizacijskega gledališča in je prilagojena izobraževalnim, organizacijskim in skupnostnim okoljem. V knjižnicah podpira tako razvoj zaposlenih kot tudi storitev, usmerjenih k uporabnikom, v odzivu na hitro spreminjajoče se informacijske, družbene in tehnološke razmere.

Aplikativna improvizacija prispeva h konceptu Zelene knjižnice tako, da trajnost obravnava ne le na okoljski ravni, temveč tudi na družbeni in kulturni ravni.



Programi, ki temeljijo na improvizaciji, zahtevajo minimalne materialne vire, temeljijo predvsem na človeški interakciji ter spodbujajo ponovno uporabo, ustvarjalnost in zavestno sodelovanje. Ta načela so tesno povezana z zelenimi vrednotami, kot so zmanjšana poraba virov, večja ozaveščenost o človekovem vplivu in odgovorno vključevanje v skupnost.

Vodenje in strokovno znanje

Dejavnosti improvizacije oblikuje in vodi **Aija Iesalniece**, pionirka aplikativne improvizacije v Latviji. Kot gostujoča predavateljica sodeluje v visokošolskih ustanovah, kjer izvaja predmete s področja komunikacije in improvizacije, ter je članica mednarodne mreže Applied Improvisation Network. Aija Iesalniece je avtorica dveh knjig, ki obravnavata teoretično in praktično uporabo aplikativne improvizacije v izobraževalnih in profesionalnih kontekstih.

Knjižnice kot živi, prilagodljivi prostori

Aplikativna improvizacija krepi vlogo knjižnice kot živega, prilagodljivega prostora, ki se odziva na potrebe skupnosti. S spodbujanjem soustvarjalnih procesov knjižnice krepijo občutek lastništva, odgovornosti in dolgoročne zavezanosti trajnostnim praksam ter utrjujejo svojo vlogo vključujočih skupnostnih središč.

Cilji vključevanja aplikativne improvizacije v knjižnične dejavnosti

Glavni cilji vključevanja aplikativne improvizacije v knjižnično prakso vključujejo:

1. Krepitev komunikacijskih veščin

Krepitev verbalne, neverbalne in medosebne komunikacije med knjižničnim osebjem ter med osebjem in uporabniki, s poudarkom na aktivnem poslušanju, jasnosti in empatiji.

2. Razvoj prilagodljivega in fleksibilnega mišljenja

Spodbujanje sposobnosti konstruktivnega odzivanja na negotovost, nepričakovane situacije in spreminjajoče se potrebe uporabnikov.

3. Spodbujanje angažiranosti in participacije uporabnikov

Spodbujanje aktivnega sodelovanja, ustvarjalnosti in povezovanja med različnimi skupinami uporabnikov prek interaktivnih in izkustvenih programov.

4. Krepitev timskega sodelovanja

Podpiranje zaupanja, sodelovanja in skupne odgovornosti v knjižničnih timih skozi izkustvene učne procese.

5. Podporo vseživljenjskemu učenju in ustvarjalnosti

Postavljanje knjižnice kot prostora stalnega učenja, ustvarjalnosti in osebnega razvoja za vse starostne skupine.

PREDNOSTI APLIKATIVNE IMPROVIZACIJE V KNJIŽNIČNEM OKOLJU

Uvedba aplikativne improvizacije v knjižnične dejavnosti prinaša koristi na individualni, institucionalni in skupnostni ravni:

- **Izboljšane uporabniške izkušnje**

Knjižnične storitve postajajo bolj odzivne, vključujoče in usmerjene k uporabniku, kar povečuje zadovoljstvo in dostopnost.

- **Psihološko varnost in vključenost**

Dejavnosti, ki temeljijo na improvizaciji, ustvarjajo podporno okolje, ki spodbuja eksperimentiranje, zmanjšuje strah pred napakami in krepi vključujoče sodelovanje.

- **Razvoj strokovnih kompetenc**

Knjižnični strokovnjaki razvijajo prenosljive veščine, vključno z reševanjem problemov, ustvarjalnostjo, s čustveno regulacijo in sodelovalnim odločanjem.

- **Povečanje odpornosti in dobrega počutja**

Uporaba improvizacijskih praks podpira obvladovanje stresa, prisotnost v trenutku in krepitev odpornosti v strokovnem in skupnostnem okolju.

- **Inovacije v knjižničnih programih**

Aplikativna improvizacija omogoča razvoj inovativnih izobraževalnih in kulturnih pobud, vključno z interaktivnimi delavnicami, programi informacijske pismenosti ter dejavnostmi za vključevanje skupnosti.

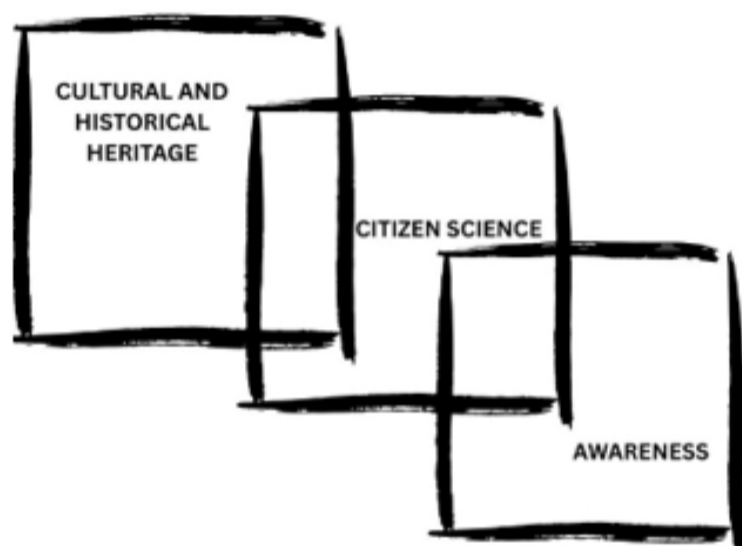
Sklep

Aplikativna improvizacija, ki jo razvija in vodi Aija Iesalniece, podpira izkustveno učenje, dialog in soustvarjanje v knjižničnih dejavnostih. Ta metodologija omogoča članom skupnosti aktivno sodelovanje v trajnostnih praksah, razvoj prilagodljivih in sodelovalnih veščin ter smiselno prispevanje h knjižnici kot skupnostnemu prostoru.

Z integracijo koncepta zelene knjižnice in aplikativne improvizacije Knjižnica Strenči krepi svojo vlogo kot spodbujevalka trajnostnega razvoja skupnosti, družbene povezanosti in vseživljenjskega učenja.

Improviziraj zeleno = Srečaj se > UČI SE > Ustvarjaj

Spodbujanje okoljske ozaveščenosti skozi kulturno dediščino in občansko znanost



Izkušnje Knjižnice Strenči kažejo, kako lahko splošne knjižnice uspešno vključujejo okoljsko trajnost, kulturno dediščino in sodelovanje skupnosti v svoje osnovne dejavnosti. Ta model je mogoče prilagoditi in izvajati tudi v drugih knjižnicah glede na lokalni kontekst, tradicije in potrebe skupnosti.

Strateški okvir

Ključna strateška usmeritev Knjižnice Strenči je spodbujanje okolju odgovornega življenjskega sloga ter krepitev okoljske ozaveščenosti v lokalni skupnosti. Pristop temelji na latvijski kulturni in zgodovinski dediščini, kjer so **tradicionalni načini življenja** že dolgo povezani s spoštovanjem naravnih procesov ter trajnostnim odnosom med človekom in naravo.

Ta kulturna osnova zagotavlja močan vrednostni okvir za delovanje knjižnice in krepi trajnost, medgeneracijsko odgovornost in občutek pripadnosti. Podobno lahko tudi knjižnice v drugih okoljih črpajo iz lastne kulturne dediščine kot vira za spodbujanje trajnostnega razvoja in vključevanja skupnosti.

Občanska znanost kot knjižnično orodje

Občanska znanost je učinkovito metodološko orodje za povezovanje okoljske ozaveščenosti z lokalno identiteto. Z vključevanjem članov skupnosti v raziskovanje in ustvarjanje znanja lahko knjižnice krepijo tako državljansko participacijo kot tudi kulturno kontinuiteto.

V Strenčiju so bile pobude občanske znanosti razvite v okviru programa Public Libraries 2030 v sodelovanju z osrednjo regionalno knjižnico – Knjižnico Valmiera in drugimi javnimi knjižnicami v regiji **Valmiera**.

Ena od pomembnih pobud je bila tudi sodelovanje v projektu zbiranja krajevnih imen in toponimov, ki ga je zasnoval Inštitut za latvijski jezik Univerze v Latviji. Projekt je naslavljal pomanjkanje sistematično dokumentiranih lokalnih krajevnih imen tako, da je v raziskovanje in zbiranje podatkov za javno podatkovno bazo vključil prebivalce.

Uporabljena metodologija

Projekt je združeval več prilagodljivih metod, ki lahko služijo kot model za druge knjižnice:

- raziskovanje zgodovinskih in sodobnih virov;
- analiza arhivskega gradiva in zgodovinskih zemljevidov;
- intervjuji s člani skupnosti;
- dokumentiranje ustnih virov in pripovedi;
- preverjanje ter sistematično beleženje krajevnih imen.

Ta sodelovalni in raziskovalno usmerjeni pristop je okrepil medknjižnično sodelovanje ter spodbudil aktivno vključevanje skupnosti v ohranjanje lokalnega znanja in kulturne krajine.

Tematski fokus: Hrast kot kulturni in okoljski simbol

Kot nadaljevanje raziskave toponimov je hrast postal osrednji tematski poudarek. V latvijski kulturni tradiciji ima hrast močan jezikovni, sakralni in toponimski pomen. Deluje ne le kot naravna znamenitost, temveč tudi kot simbol, vpet v jezik, krajevna imena in duhovni svetovni nazor.

V sodelovanju s **Knjižnico Jērcēni** je Knjižnica Strenči izpostavila **Kaņepjijev hrast** kot kulturno in okoljsko znamenitost. Dejavnosti so združevale raziskovanje, izobraževalne programe in sodelovanje skupnosti ter pokazale, kako lahko en sam naravni objekt postane središče interdisciplinarnega učenja.

Kot rezultat tega dela je bil **Kaņepjijev hrast** leta 2024 nominiran za tekmovanje **Evropsko drevo leta**, ki ga organizira **Environmental Partnership Association** ob podpori **European Land Owners' Association** in **Evropske komisije**, kjer je dosegel 9. mesto.

To priznanje je okrepilo lokalni ponos in prepoznavnost na evropski ravni.

Razvoj skozi mednarodno sodelovanje

Okoljske raziskovalne dejavnosti so bile dodatno razširjene z uporabo metodologije **občanske znanosti**. Ob podpori projekta **Erasmus+ LibChange** so bili zbrani in sistematizirani različni viri informacij, kar je omogočilo pripravo informativne razstave o rastlinskih vrstah, značilnih za lokalno območje.

Ta rezultat je prebivalcem in obiskovalcem ponudil dostopno znanje, ki združuje okoljsko izobraževanje s kulturno interpretacijo.

Prenosljivi elementi za druge knjižnice

Primer Knjižnice Strenči ponuja prilagodljiv model, ki ga lahko druge knjižnice prenesejo v svoje okolje:

1. **Zakoreninite trajnostne pobude v lokalno kulturno dediščino.**
2. **Uporabite občansko znanost za vključevanje skupnosti v raziskovanje in dokumentiranje.**
3. **Sodelujte z regionalnimi knjižnicami, univerzami in mednarodnimi programi.**
4. **Izberite lokalno pomemben simbol (npr. drevo, reko, krajinsko značilnost) kot tematski fokus.**
5. **Rezultate raziskav pretvorite v vidne izobraževalne produkte (razstave, baze podatkov, prikaze).**

Sklep

Knjižnica Strenči prikazuje, kako lahko knjižnice delujejo kot aktivni spodbujevalci okoljske ozaveščenosti, ohranjanja kulturne dediščine in participacije državljanov. Z vključevanjem tradicionalnega znanja v sodobne raziskovalne metode lahko knjižnice pomembno prispevajo k trajnostnemu

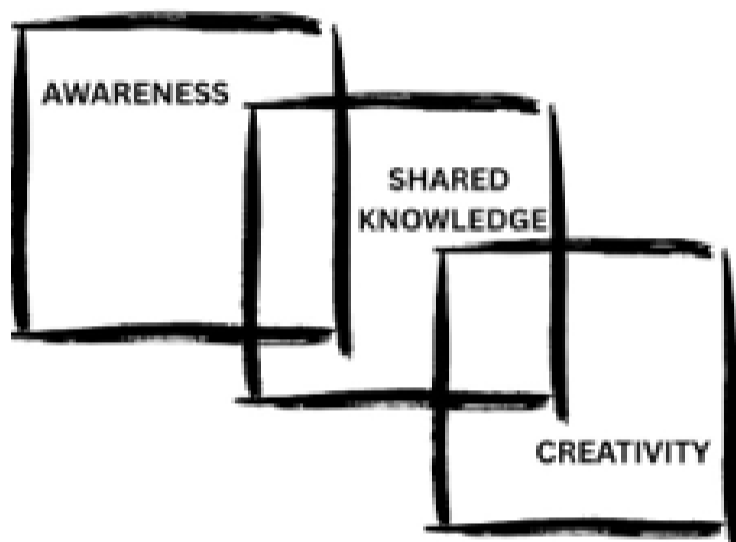
razvoju skupnosti na lokalni in regionalni ravni.

Ta primer ponazarja ponovljiv in prilagodljiv model dobre prakse, ki lahko navdihne tudi druge knjižnice pri oblikovanju trajnostno usmerjenih pobud, skladnih z njihovimi lastnimi kulturnimi in okoljskimi konteksti.



Improviziraj zeleno = Srečaj se > uči se > USTVARJAJ

Okoljska ozaveščenost, ustvarjalnost in praktično učenje



Skrb za naravo se začne z razumevanjem. Z združevanjem okoljske ozaveščenosti, ustvarjalnosti in skupnega znanja v Knjižnici Strenči kot skupnostnem središču je nastal prostor, ki podpira dobrobit, spodbuja trajnost in razvija dolgotrajne, smiselne odnose med ljudmi in naravnim svetom. Narava in ustvarjalnost postajata orodji za učenje, povezovanje in dolgoročno odpornost.

Pobuda LibChange — Improviziraj zeleno prikazuje, kako lahko knjižnice z načrtno oblikovanimi, človeku usmerjenimi metodologijami aktivno prispevajo k trajnostnemu razmišljanju, ustvarjalnosti in opolnomočenju skupnosti. V okviru koncepta Improviziraj zeleno = SREČAJ SE — UČI SE — USTVARJAJ projekt poudarja razvijajočo se vlogo knjižnice kot dinamičnega skupnostnega središča, ne pa zgolj pasivnega hrama znanja.

Ciljne skupine: odrasli (18+), mladi odrasli, starejši, družine z medgeneracijskim sodelovanjem, lokalni umetniki in ustvarjalci, člani skupnosti, ki jih zanima trajnost in okoljska ozaveščenost.

Osrednji poudarek: Okoljska ozaveščenost skozi ustvarjalno prakso; trajnost in lokalna biotska raznovrstnost; gradnja skupnosti skozi aplikativno improvizacijo; osebno opolnomočenje skozi umetniško izražanje ter krepitev vloge knjižnic kot aktivnih skupnostnih središč.

Trajanje: Celoten program: 4–8 tednov.
Posamezna delavnica: približno 2,5 ure.

Oblika učenja: neformalno izobraževanje odraslih, izkustveno in praktično učenje, notranje in zunanje aktivnosti, vodeno skupinsko delo, ustvarjalne delavnice ter refleksijski pogovorni krogi.

Utemeljitev modula: Sodobne skupnosti se soočajo z naraščajočimi okoljskimi izzivi in družbeno razdrobljenostjo. Knjižnice kot zaupanja vredne javne ustanove imajo potencial, da hkrati naslavlajo okoljsko ozaveščenost in krepitev družbene povezanosti.

Ta modul odgovarja na potrebo po trajnostnem razmišljanju na lokalni ravni, na pomen ponovnega povezovanja ljudi z naravo, naraščajočo potrebo po participativnem in izkustvenem učenju odraslih ter preoblikovanje knjižnic v skupnostno usmerjene učne prostore. Z združevanjem aplikativne improvizacije, izobraževanja za trajnost in umetniške prakse program ustvarja celostno učno okolje, zasidrano v kulturni identiteti in okoljski odgovornosti.

Učni cilji:

Ob koncu programa bodo udeleženci: razvili večjo ozaveščenost o lokalnih rastlinah in biotski raznovrstnosti; razumeli trajnost kot živo in kulturno umeščeno prakso; okrepili ustvarjalno samozavest in umetniške spretnosti; izboljšali sodelovanje, komunikacijo in aktivno poslušanje; doživeli knjižnico kot participativni prostor učenja in skupnostne rasti; reflektirali svoj osebni odnos do narave in okoljske odgovornosti.

Metode in pristopi dela:

tehnike aplikativne improvizacije za krepitev skupinske povezanosti; vodeno opazovanje lokalne flore; praktično umetniško eksperimentiranje; postopne demonstracije; reflektivne skupinske razprave; vrstniška izmenjava in sodelovalno učenje; učenje z delom (learning by doing); procesno usmerjeno vodenje namesto produktno usmerjenega poučevanja.

Metodologija daje prednost vključenosti, psihološki varnosti, ustvarjalni svobodi, okoljski občutljivosti in kulturni povezanosti.

Ciljne skupine: odrasli, ki iščejo ustvarjalno izražanje, okoljsko ozaveščeni prebivalci, podeželske skupnosti, starejši, zainteresirani za tradicionalne obrti, izobraževalci in

kulturni delavci, osebe z večjim tveganjem socialne izolacije, amaterski umetniki in začetniki.

Posebna pozornost je namenjena vključevanju in dostopnosti, ne glede na predhodne umetniške izkušnje.

Vloga knjižničarja:

Knjižničar podpira učne procese, omogoča dostop do materialov in znanja ter krepi povezavo med ustvarjalnostjo, trajnostjo in skupnostjo. V modulu Improviziraj zeleno knjižničar deluje kot: facilitator (vodja procesa, ne predavatelj), povezovalc skupnosti, kulturni posrednik, zagovornik trajnosti, organizator varnih in vključujočih prostorov, spodbujevalec dialoga in refleksije.

VRSTE IZOBRAŽEVALNIH DEJAVNOSTI ZA ODRASLE V KNJIŽNICAH

Program vključuje različne oblike izobraževanja odraslih, kot so: ustvarjalne delavnice (slikanje, grafika, batik), izkustveno učenje o trajnosti, neformalna predavanja in tematske razprave, skupnostni dialogi, improvizacijsko učenje, razstave in javne predstavitve del in medgeneracijske učne dejavnosti.

Skozi model **SREČAJ SE — UČI SE — USTVARJAJ** Knjižnica Strenči prikazuje, kako lahko izobraževanje odraslih v knjižnicah preseže zgolj prenos informacij in postane proces transformacije, opolnomočenja in dolgoročne odpornosti skupnosti.

Ta del služi kot postopni učni priročnik za knjižničarje in moderatorje, ki želijo izvesti delavnice Improviziraj zeleno.

1. Načrtovanje (2–4 tedne pred izvedbo):

- ✓ Določite ciljno skupino in velikost skupine (priporočeno 8–15 udeležencev);
- ✓ potrdite notranjo/zunanjo lokacijo izvedbe;
- ✓ pripravite proračun in nabavite potrebne materiale;
- ✓ izvedite kratko opazovanje prostora (prepoznavanje lokalnih rastlin/cvetlic);
- ✓ pripravite kratek uvod o trajnosti in lokalni biotski raznovrstnosti;
- ✓ načrtujte časovni potek (vključno s premori);
- ✓ pripravite vprašanja za refleksijo;
- ✓ zagotovite varnostne ukrepe (posebej pri delavnici batika zaradi uporabe grelnegaorodja).

2. Priprava prostora (1 dan pred izvedbo):

- ✓ Razporedite mize/slikarska stojala v krog ali polkrog (spodbuja dialog);
- ✓ pripravite postaje z materiali;
- ✓ zaščitite površine (namizne podlage, zaščita tal);
- ✓ preverite delovanje opreme (preša, grelnik voska ipd.);
- ✓ pripravite etikete za imena;
- ✓ razstavite nastala dela (neobvezno — paziti, da ne omejuje ustvarjalnosti).

3. Predloga strukture delavnice

FAZA	AKTIVNOST	TRAJANJE
Dobrodošlica & spoznavanje (SREČAJ SE)	Improvizacijska igra ali ogrevanje v naravi	10 min
Kontekst & učenje (UČI SE)	Short input on sustainability & local flora	10 min
Prikaz	Razlaga umetniške metode	10 min
Ustvarjanje (USTVARJAJ)	Individualno delo s podporo moderatorja	90-180 min
Reflection Circle	Izmenjava izkušenj in spoznanj	10 min

Delavnica slikanja z akrilom na prostem

Udeleženci začnejo z vodenim opazovanjem izbranih lokalnih rastlin in cvetlic, pri čemer se osredotočijo na obliko, barvo, svetlobo in teksturo. S hitrimi skicami prenesejo opazovanje v kompozicijo, nato pa razvijejo končno sliko, pri čemer delajo neposredno po naravi.

Priprava:

- ✓ Izberite varno zunanjo lokacijo.
- ✓ Določite 3–5 vrst lokalnih rastlin za opazovanje.
- ✓ Pripravite nadomestni notranji prostor (v primeru slabega vremena);
- ✓ pripravite potrebne materiale:
 - akrilne barve,
 - platna ali akrilni papir,
 - čopiče različnih velikosti,
 - posode za vodo in palete,
 - svinčnike in risalni papir,
 - stojala ali risalne podlage.

Korak 1 — Opazovanje (15–20 min)

Udeležence usmerite, da:

- opazujejo oblike in silhuete;
- prepoznavajo svetlobo in senco;
- določijo 3 prevladujoče barve;
- se (če je dovoljeno) dotaknejo rastlin za raziskovanje teksture.

Refleksijsko vprašanje: Kaj dela to rastlino edinstveno?

Korak 2 — Hitro skiciranje (15 min)

Spodbujajte:

- sproščene, lahke linije;
- neobremenjenost s popolnostjo;
- eksperimentiranje s kompozicijo.

Korak 3 — Faza slikanja (90 min)

Udeležence spomnite, da:

- uporabljajo plastenje barv;
- eksperimentirajo s potezami čopiča;
- interpretirajo, ne kopirajo narave.

Korak 4 — Skupinska refleksija (10 min)

Predlagana vprašanja:

- Kaj ste odkrili o rastlini?
- Se je vaše dožemanje med slikanjem spremenilo?



Delavnica tehnike monoprinta

Udeleženci raziskujejo tehniko monoprinta tako, da nanesejo črnilo ali barvo na gladko ploščo in sliko prenesejo na papir s pritiskom. Naravni elementi, kot so listi, stebila in oblike cvetov, služijo kot navdih za teksture in kompozicije.

Navodila za facilitatorja

Priprava:

- pripravite čiste tiskarske plošče (pleksi steklo, kovina ali plastika);
- tiskarsko barvo ali akril (preverite konsistenco);
- testirajte materiale pred delavnico;

- zberite naravne materiale (listje, trave, cvetje);
- valjčki (brayerji);
- tiskarski papir;
- preša ali orodja za ročni pritisk (žlice, bareni).

Izvedba korak za korakom

Korak 1 — Demonstracija (20 min)

Pokažite,:

- kako enakomerno nanesti barvo;
- kako razporediti naravne elemente;
- kako uporabiti pritisk.

Pojasnite, da je vsak odtis edinstven, in da je nepredvidljivost del procesa.

Korak 2 — Prvi eksperimentalni odtis (30 min)

Spodbujajte eksperimentiranje brez pričakovanj.

Korak 3 — Drugi, premišljeni odtis (45 min)

Udeleženci izpopolnijo kompozicijo:

- razmišljajo o pozitivnem/negativnem prostoru;
- plastijo teksture.

Korak 4 — Refleksija (10 min)

Vprašanja:

- Kaj vas je presenetilo?
- Kako je naključje vplivalo na vaše delo?



Delavnica svilenega batika

Udeleženci oblikujejo motive, navdihnjene z naravo, in jih prenesejo na svilo. Z uporabo tehnike voskaste rezistence nanašajo plasti barve, pri čemer se vzorci postopoma razkrivajo. Proces se zaključi z odstranitvijo voska, kar razkrije končni dizajn.

Materiali:

- svila,
- batik vosek,
- tjanting orodja ali čopiči za nanos voska,
- barve za tekstil ali svilo,
- okvirji ali napenjalci za svilo,
- vir toplote za taljenje voska,
- zaščitni materiali (rokavice, zaščita miz).

Navodila za facilitatorja

Varnost na prvem mestu:

- ✓ zagotovite stabilno napravo za segrevanje voska,
- ✓ zagotovite rokavice,
- ✓ razložite varno ravnanje z vročim voskom.

Izvedba korak za korakom

Korak 1 — Faza načrtovanja (30 min)

Udeleženci:

- skicirajo motiv, navdihnjen z naravo,
- razmišljajo o simboliki,
- načrtujejo plastenje barv.

Korak 2 — Nanašanje voska (45–60 min)

Udeležence spomnite na:

- počasne gibe,
- nadzor nad tokom voska,
- potrpežljivo delo.

Korak 3 — Barvanje (30–45 min)

Pojasnite logiko plastenja:

Svetle barve najprej → temne barve kasneje.

Korak 4 — Odstranjanje voska in razkritje motiva (vodi facilitator)

Prikažite varen postopek odstranjanja voska in razkritja končnega vzorca.

Korak 5 — Refleksija (10 min)

Vprašanja:

- Katera čustva so se pojavila med počasnim procesom ustvarjanja?
- Kaj vaš motiv predstavlja?



TRETJA MOBILNOST V OKVIRU
PROJEKTA LIBCHANGE V
SLOVENIJI:



ZELENE POTI ZNANJA – LOKALNA
KULTURNA DEDIŠČINA, OKOLJE IN
SKUPNOST KOT UČILNICA NA PROSTEM TER
ZELENE TEME

KNJIŽNICA FRANCA KSAVRA MEŠKA ORMOŽ

Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož se nahaja v severovzhodnem delu Slovenije, v podravski statistični regiji, ki vključuje številna manjša in srednje velika naselja ter pretežno podeželsko okolje. Deluje kot osrednja splošna knjižnica, ki zagotavlja knjižnične storitve za občine Ormož, Središče ob Dravi in Sveti Tomaž.

Poleg osrednje knjižnice v Ormožu knjižnica deluje še v štirih organizacijskih enotah: Krajevni knjižnici Središče ob Dravi, Krajevni knjižnici Sveti Tomaž, Krajevni knjižnici Ivanjkovci in Krajevni knjižnici Miklavž pri Ormožu, s čimer zagotavlja dostop do gradiva in storitev tudi prebivalcem manjših krajev. Namenjena je vsem prebivalcem teh treh občin in širšega območja ter predstavlja pomembno informacijsko, kulturno, družbeno in izobraževalno središče lokalne skupnosti.

Knjižnica zbira, obdeluje in hrani knjižnično gradivo ter svojim članom omogoča izposoj. Sodeluje v vseživljenjskem učenju, organizira posebne programe za otroke, mladino in odrasle, namenjene spodbujanju bralne kulture, prireja kulturne dogodke, povezane s svojim delovanjem. Prav tako omogoča dostop do spletnih informacijskih virov, pomaga uporabnikom pri iskanju gradiva in nudi osnovna izobraževanja za uporabo informacijskih tehnologij in knjižničnih storitev. S svojim delovanjem si prizadeva zadovoljiti potrebe in interese vseh starostnih in interesnih skupin ter sodeluje s šolami, z vrtci in drugimi kulturnimi in izobraževalnimi ustanovami v okolju.

Pomemben del dela knjižnice predstavljajo posebne oblike izobraževanja odraslih. Na regionalni in nacionalni ravni je prepoznana po bogati programski ponudbi, ki spodbuja bralno kulturo, kritično mišljenje, ustvarjalnost, zdrav življenjski slog in vseživljenjsko učenje. Te dejavnosti vključujejo:

- Bralne značke in bralne klube za odrasle ter druge pobude za spodbujanje rednega branja in razprav o knjigah, idejah in aktualnih temah.
- Literarne večere, strokovna predavanja in dogodke s področja lokalne dediščine, kjer lahko odrasli raziskujejo teme od književnosti, kulture in zgodovine do družbenih vprašanj.
- Delavnice in druge aktivnosti za razvoj spretnosti, ki podpirajo ustvarjalnost, medgeneracijsko sodelovanje in osebno rast.
- Študijske krožke, ki spodbujajo domišljijo in ustvarjalnost, demokratično izmenjavo znanja, veščin in izkušenj ter osebni in intelektualni razvoj.
- Dodatne dogodke, kot so natečaji, razstave, potopisna predavanja in programi, ki prispevajo h kulturnemu življenju ter povezovanju v lokalni skupnosti.

Pomemben vidik sodobnega razvoja Knjižnice Franca Ksavra Meška Ormož je njena preobrazba v **zeleno in trajnostno knjižnico**.

Koncept zelene knjižnice se uresničuje na več ravneh: prostorski, programski in izobraževalni. Knjižnica aktivno sodeluje v lokalnih, nacionalnih in mednarodnih pobudah, povezanih s trajnostnim razvojem, ter sledi smernicam **Mednarodne zveze knjižničarskih združenj in ustanov (IFLA)**, ki knjižnice prepoznava kot ključne akterje pri doseganju **ciljev trajnostnega razvoja (SDG)**.

S svojo zeleno stavbo, zeleno okolico in zelenimi programi je Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož postala ena prvih dveh zelenih knjižnic v Sloveniji. Leta 2021 jo je **IFLA uvrstila med štiri najboljše zelene knjižnice na svetu** ter priznala njeno zavezanost ciljem trajnostnega razvoja in Agendi 2030, pa tudi prizadevanja na področju neformalnega izobraževanja in ozaveščanja vseh generacij o zeleni pismenosti, s poudarkom na razumevanju okoljskih, podnebnih in ekoloških izzivov.

Knjižnica izvaja dejavnosti spodbujanja branja, krepi bralno kulturo ter nudi neformalno izobraževanje odraslih preko študijskih krožkov, bralnih klubov, literarnih razprav, predavanj, delavnic in drugih oblik vseživljenjskega učenja. Odrasli udeleženci pridobivajo znanja in veščine, potrebne za spodbujanje trajnostnega razvoja in aktivno družbeno udeležbo.

Obiskovalcem knjižnice je omogočen dostop do zelenih površin knjižnice, kjer so v okviru organiziranih dogodkov vabljeni tudi k sodelovanju pri njihovem vzdrževanju. Pri tem skozi praktične izkušnje spoznavajo trajnostni razvoj in okolju prijazen način življenja.

S svojo raznoliko ponudbo Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož izpolnjuje tako tradicionalne knjižnične naloge kot tudi sodobne potrebe izobraževanja odraslih. Predstavlja pomembno institucijo pri spodbujanju vseživljenjskega učenja, izobraževanja odraslih, povezovanja skupnosti in socialne vključenosti na lokalni ravni. Vse bolj krepi svojo vlogo proaktivne knjižnice kot središča in stičišča lokalne skupnosti.



Zelene poti znanja — lokalna kulturna dediščina, okolje in skupnost kot učilnica na prostem

Tretja mobilnost v okviru projekta LibChange

Mobilnost v Ormožu je potekala od 14. do 18. septembra 2025 pod naslovom Zelene poti znanja z namenom povezovanja štirih knjižnic na področju zelenega gibanja ter omogočanja izmenjave znanja, izkušenj in učnih vsebin, povezanih z izobraževanjem odraslih, ki obravnava teme trajnosti, varstva okolja in zelenih praks.

Med mobilnostjo v Ormožu smo krepili duh sodelovanja in vzpostavili smiselna partnerstva, ozaveščali o pomenu lokalne kulturne in naravne dediščine v trajnostnem izobraževanju odraslih, delili primere dobrih praks in utrjevali vlogo knjižnic pri spodbujanju trajnosti skozi izobraževanje odraslih, se povezovali z naravo kot virom učenja in navdiha ter sodelovali v evalvaciji, refleksiji in trenutkih sprostitve.



Projekt Bralne značke za odrasle

Bralna značka je projekt spodbujanja branja, ki v Sloveniji poteka že od leta 1960. Sprva je bil namenjen izključno spodbujanju branja med osnovnošolci, danes pa je usmerjen v vse generacije in skupine uporabnikov od predšolskih otrok do odraslih. Prav tako so raznolika okolja, kjer se izvaja: od vrtcev, šol in splošnih knjižnic do domov za starejše in varstveno-delovnih centrov. Leta 2011 je gibanje Bralne značke prejelo najvišje državno priznanje, zlati red za zasluge, in je del slovenske nesnovne kulturne dediščine.

Knjižnica že vrsto let organizira **bralno značko za odrasle**, v zadnjih letih pa posebno pozornost namenja izboru literature z zelenimi, okoljskimi, naravovarstvenimi in s trajnostnimi temami. Udeleženci prejmejo seznam priporočene literature in bralno mapo, v katero beležijo prebrane knjige, jih ocenjujejo ter zapisujejo svoje vtise, komentarje, razmisleke ali zanimive citate. Za pridobitev bralne značke morajo prebrati vsaj pet knjig s seznama. Projekt vključuje tudi zaključni dogodek, na katerem se udeleženci srečajo z enim izmed avtorjev.

Projekt bralne značke za odrasle kaže, kako se lahko tradicionalna pobuda za spodbujanje branja preoblikuje v sodoben program izobraževanja odraslih. S povezovanjem literature, refleksije, trajnostnih tem in dolgoročnega sodelovanja knjižnice krepijo svojo vlogo kot ključni ponudniki vseživljenjskega, neformalnega učenja ter kot

ustanove, ki se smiselno odzivajo na družbene izzive.

Ciljna skupina: vse ciljne skupine odraslih, knjižničarji, koordinatorji programov za spodbujanje branja.

Poudarek: izobraževanje odraslih, bralna pismenost, neformalno in vseživljenjsko učenje, izobraževanje o trajnosti.

Trajanje: dolgoročni program (ena bralna sezona).

Oblika učenja: analize primerov, načrtovanje programa, evalvacije.

Utemeljitev in kontekst modula

Projekti za spodbujanje branja lahko delujejo kot učinkovito orodje za izobraževanje odraslih, kadar presežejo zgolj motivacijo za branje in načrtno vključujejo učne cilje, tematski poudarek ter refleksijo.

Projekt bralne značke za odrasle, ki izhaja iz dolgoletne slovenske tradicije bralne značke in je prepoznan kot del nesnovne kulturne dediščine, prikazuje, kako je mogoče znan in zaupanja vreden format nadgraditi v strukturiran model vseživljenjskega učenja, ki povezuje bralno pismenost z zeleno, okoljsko in s trajnostno pismenostjo.

Učni cilji

Po zaključku tega modula bodo knjižničarji znali načrtovati in voditi dolgoročne bralne

programe za odrasle in vključevati tematske izobraževalne vsebine (npr. trajnost) v obstoječe projekte, uporabljati branje kot obliko neformalnega in vseživljenjskega učenja, spodbujati reflektivno in kritično branje, zbirati in analizirati kvalitativne in kvantitativne podatke o uporabnikih, ohranjati motivacijo udeležencev v dolgoročnih programih ter graditi partnerstva za podporo dejavnostim spodbujanja branja.

Vloga knjižničarja: Knjižničar deluje kot promotor branja in izobraževalec, snovalec in koordinator programov, vodja refleksije in učenja, kurator tematsko izbrane literature, evalvator in analitik podatkov ter kot posrednik kulturne dediščine.

Ključne kompetence: poznavanje literature in bralnih interesov, razumevanje načel izobraževanja odraslih, tematsko strokovno znanje (npr. trajnostna pismenost), organizacijske in koordinacijske spretnosti, komunikacijske in motivacijske veščine.

Modul: Branje kot vseživljenjsko učenje

Bralna značka za odrasle temelji na razumevanju, da je branje leposlovja poleg koristnega preživljanja prostega časa tudi učenje. Refleksija, vrednotenje in razprava poglobljajo razumevanje, znani formati zmanjšujejo ovire za sodelovanje, dolgoročna vključenost pa krepi kompetence.

Ključni elementi za uspešno izvedbo projekta: pripraviti seznam priporočene literature; določiti minimalno število prebranih knjig; pripraviti bralno mapico z refleksivnimi nalogami; organizirati zaključni skupnostni dogodek; priznanja v obliki potrdil in simboličnih nagrad.

Metode dela:

Vodeno branje: skrbno izbrani seznamami kakovostnega leposlovja in izbranega strokovnega gradiva, tematski poudarek (npr. narava, trajnost, okolje).

Refleksivno pisanje: beleženje vtisov, mnenj in ocen, zbiranje citatov in uvidov, spodbujanje kritičnega mišljenja.

Neformalno učenje: branje v lastnem tempu, osebna interpretacija, učenje, vključeno v vsakdanje življenje.

Literarni dogodki: predstavitve knjig, pogovori z avtorji in razprave, predstavitve rezultatov projekta, skupnostno praznovanje branja.

Okvir načrtovanja projekta

Korak 1: Analiza začetnega stanja

Ključna vprašanja

Kakšne bralne navade imajo odrasli uporabniki? Katere teme jih nagovarjajo? Kako lahko spodbujanje branja razširimo v izobraževanje?

Prepoznane priložnosti: močna tradicija bralne značke, uveljavljena skupina rednih odraslih bralcev, usklajenost z zeleno in trajnostno usmeritvijo knjižnice.

Korak 2: Opredelitev namena in ciljev Glavni namen:

nadgraditi spodbujanje branja z zeleno in trajnostno pismenostjo v okviru poznane projektnega formata.

Ključni cilji: povečati bralno in trajnostno pismenost, ozaveščati o trajnostnih vprašanjih s pomočjo literature, spodbujati leposlovje kot učno orodje, podpirati vseživljenjsko učenje odraslih, pritegniti nove udeležence in hkrati ohraniti redne bralce.

Korak 3: Oblikovanje projektne ekipe

Tipična struktura ekipe:

- 3–4 koordinatorji projekta,
- vodja oddelka za odrasle kot glavni
- koordinator, povezovanje s strateškimi ali z mednarodnimi projekti.

Korak 4. Izvedba projekta

Lokacija:

- osrednja knjižnica in krajevne enote,
- zaključni dogodek v osrednji knjižnici.

Trajanje:

- ena bralna sezona (npr. november–september), zaključni dogodek
- jeseni.

Naloge izvajalcev vključujejo izbor teme, izbor literature in pripravo seznama, oblikovanje bralnih mapic in promocijskih gradiv, priprava celoletne promocije, zbiranje in analizo podatkov, organizacijo zaključnega dogodka.

Metode in izobraževalni pristopi

Metode učenja odraslih: samostojno učenje, reflektivno učenje, narativno učenje s pomočjo leposlovja, neformalno in informalno izobraževanje.

Tehnike spodbujanja branja: osebna priporočila, tematski pogovori, povezovanje prebranega z resničnimi življenjskimi vprašanji, priznanja in simbolične nagrade.

Pristop k izobraževanju o trajnosti: posredno učenje skozi zgodbe, čustvena in etična vključenost, povezovanje okolja, zdravja in življenjskega sloga.

Ciljne skupine: odrasli bralci, zlasti redni uporabniki knjižnice, pretežno starejši uporabniki, občasni bralci, odrasli, ki jih zanimajo trajnostne teme, novi uporabniki, ki jih pritegnemo s tematskim izborom knjig.

Partnerstva in sodelovanje

Možni partnerji: avtorji in literarni ustvarjalci, založbe (donacije knjig), lokalni trajnostni pridelovalci (npr. čebelarji, zeliščarji).

Vloga partnerjev: obogatitev vsebin, zagotavljanje simboličnih daril, povečanje prepoznavnosti in kredibilnosti.

Evalvacija in ocena učinka

Orodja evalvacije: bralne mapice, ocene uporabnikov in pisne refleksije, statistična analiza (število prebranih knjig, priljubljenost, citati), povratne informacije o zadovoljstvu uporabnikov.

Kazalniki: število udeležencev, število prebranih knjig, izposoja tematskega gradiva, kakovost refleksij, samoocenjeni učni rezultati in učinki.

Tveganja in izzivi

Možni izzivi: prenasičenost s trajnostnimi temami, ohranjanje dolgoročne motivacije, uravnoteženje izobraževalnih vsebin z branjem za užitek, omejena dostopnost določenih naslovov.

Strategije za obvladovanje: prilagodljiva pravila branja, omogočanje alternativnih formatov branja (e-knjige), alternativna izbira naslovov branja znotraj tematskega okvira, močna osebna spodbuda s strani knjižničarjev.

Pričakovani rezultati

S tem projektom lahko knjižnice dosežejo večjo bralno in trajnostno (zeleno) pismenost, večjo ozaveščenost o trajnostnih vprašanjih, večjo izposajo kakovostnega leposlovja,

globlje razumevanje pogledov in potreb uporabnikov, okrepijo kompetence vseživljenjskega učenja pri bralcih ter ohranjajo nesnovno kulturno dediščino.



Zeleni četrtkovi popoldnevi — Izvedba trajnostno usmerjenih študijskih krožkov za odrasle v splošnih knjižnicah

Zeleni četrtkovi popoldnevi se izvajajo kot študijski krožek, usmerjen v prihodnost. Sestavljen je iz cikla srečanj, ki temeljijo na metodologiji študijskih krožkov, kjer odrasli pod vodstvom strokovnega moderatorja raziskujejo teme, kot so okolju prijazne vrtnarske prakse, ekološka prehrana, naravne gradbene tehnike, energetska učinkovitost, krožno gospodarstvo in sorodne vsebine. Poudarek je na skupinskem učenju, izmenjavi izkušenj in praktičnih rešitvah. Program neprekinjeno poteka od leta 2016.

Pri oblikovanju programskega okvira smo upoštevali tako naravno okolje, v katerem se knjižnica nahaja, kot tudi družbene spremembe. Prepoznali smo številna okoljska vprašanja, ki jih je bilo treba vključiti v vsebine izobraževanja odraslih. Hkrati smo zaznali potrebo po druženju med odraslimi uporabniki, zlasti v poletnih mesecih, ko knjižnica predstavlja idealen prostor za srečevanje v kraju, kjer takšnih prostorov sicer primanjkuje.

Knjižnica v Ormožu se nahaja v polpodeželskem okolju, kjer prevladujeta kmetijstvo in vinogradništvo, pomembno vlogo pa ima tudi vrtnarjenje. Zato so bile prve teme v začetku projekta namenjene predvsem

zeliščem in njihovi uporabi. V fazi načrtovanja smo prepoznali tudi priložnost, da knjižnica izpostavi svojo strokovno literaturo in okrepi svojo vlogo izobraževalne ustanove, ki ponuja različne oblike neformalnega in vseživljenjskega učenja. Poletna terasa knjižnice je nudila edinstveno in zelo učinkovito možnost za učenje na prostem, ki smo jo namerno vključili v zeleni projekt.

V lokalni skupnosti smo prepoznali številne potencialne partnerje, ki bi lahko podprli izvedbo projekta. Z vključevanjem lokalnih strokovnjakov smo pričakovali zelo nizke finančne stroške, saj smo jim v zameno lahko ponudili brezplačno promocijo njihovih storitev, kar je ustvarilo obojestransko korist. Tudi med zaposlenimi v kolektivu smo našli dovolj znanja in izrazite zelene kompetence za uspešno vodenje in izvedbo projekta.

Temeljni cilj je bil uvesti zelene vsebine v program knjižnice ter razvijati trajnostno pismenost pri odraslih uporabnikih. Želeli smo povečati prepoznavnost knjižnice kot izobraževalne ustanove, uporabnikom ponuditi prostor in priložnosti za druženje ter vseživljenjsko učenje v poletnem času in s tem prispevati k njihovem dobremu počutju in zdravju, povečati izposojno strokovne literature

ter spodbujati močnejšo kulturo sodelovanja in novih partnerstev v lokalni skupnosti.

Ciljne skupine:

knjižničarji, koordinatorji izobraževanja odraslih, vodje programov v skupnosti, moderatorji študijskih krožkov, različne ciljne skupine odraslih.

Oblike izvajanja:

kombiniran pristop, ki združuje podajanje teoretičnih vsebin, predstavitev strokovne literature, predstavitev primerov dobrih praks, skupinsko delo, praktično načrtovanje in refleksija.

1. UČNI CILJI

Ob koncu tega modula bodo udeleženci sposobni:

- razumeti metodologijo študijskih krožkov v kontekstu knjižničnega izobraževanja odraslih;
- zasnovati in izvesti cikel programa Zeleni četrtkovi popoldnevi;
- omogočati participativne in na skupnost usmerjene učne procese;
- vključevati knjižnične zbirke v dejavnosti izobraževanja za trajnostni razvoj;
- spodbujati trajnostno pismenost v svoji lokalni skupnosti; spremljati in vrednotiti učinke tovrstnih programov.

2. OZADJE IN UTEMELJITEV

Splošne knjižnice so vse pogosteje prepoznane kot središča skupnostnega učenja in aktivni akterji trajnostnega razvoja. Program Zeleni četrtkovi popoldnevi predstavlja primer dobre prakse neformalnega izobraževanja odraslih, ki temelji na principu delovanja študijskih krožkov.

Program se osredotoča na:

- trajnostno pismenost,
- okoljsko ozaveščenost,
- zdrave življenjske sloge,
- samooskrbo in biotsko raznovrstnost,
- krožno gospodarstvo,
- terapevtsko ustvarjalnost,
- trajnostno vrtnarjenje in ekološko kmetijstvo.

Program je brezplačen in odprt za splošno javnost, ne le za člane knjižnice. Njegova dodana vrednost je v aktivnem sodelovanju udeležencev, sooblikovanju vsebin, krepitvi vezi v skupnosti, promociji knjižničnih zbirk ter opolnomočenju za trajnostni življenjski slog.

Vloga knjižnic v izobraževanju za trajnost

Ključne teme:

- knjižnice kot središča vseživljenjskega učenja,
- trajnostna pismenost in zelene kompetence,
- vključevanje skupnosti in družbena odgovornost,
- knjižnice kot promotorji ciljev trajnostnega razvoja (SDG).

Učni izidi

Udeleženci bodo:

- prepoznali strateško vlogo knjižnic v izobraževanju za trajnost,
- prepoznali priložnosti za zelene programe v svoji instituciji.

Metodologija študijskih krožkov

Teoretični okvir:

- načela izobraževanja odraslih (andragogika),
- izkustveno učenje in učenje drug od drugega med vrstniki,
- participativno in na skupnost usmerjeno izobraževanje.

Ključne značilnosti študijskih krožkov:

- manjša skupina (8–15 udeležencev),
- deljena odgovornost za učenje,
- vnaprej določen tematski okvir,
- usposobljen moderator kot vodja skupine, ne predavatelj,
- refleksija in praktična uporabnost znanja.

Primer iz prakse: Zeleni četrtkovi popoldnevi

Možne teme vključujejo:

- trajnostno vrtnarjenje,
- ohranjanje semen,
- ekološko hrano in prehrano,
- naravne gradbene tehnike,
- energetska učinkovitost,
- krožno gospodarstvo,
- terapevtske ustvarjalne prakse.

Aktivnost

Zasnova prvega srečanja študijskega krožka.

MODUL

Načrtovanje zelenega programskega cikla

Korak 1 - Analiza potreb:

- izvedite ankete med uporabniki,
- posvetujte se z lokalnimi organizacijami, društvi,
- v neformalnih pogovorih z obiskovalci knjižnice preverite, kaj jih zanima,
- analizirajte lokalne izzive na področju trajnosti.

Korak 2 - Načrtovanje programa:

- določite število srečanj (priporočeno 6–10),
- izberite tematski fokusa,
- povabite strokovnjake in gostujoče predavatelje,
- določite usposobljenega moderatorja,
- načrtujte urnike in logistike srečanj.

Struktura tipičnega srečanja:

1. uvodni krog in deljenje izkušenj,
2. tematska predstavitev ali prispevek gosta,
3. delavnica ali skupinsko delo,
4. refleksija,
5. predstavitev tematskih knjižničnih gradiv.

Aktivnost

Udeleženci oblikujejo 6-tedenski program, prilagojen lokalnemu okolju in interesom članov skupine.

Vključenost udeležencev in sooblikovanje

Participativni pristop:

- udeleženci so soustvarjalci vsebin,
- spodbujajte člane, da vodijo delavnice,
- vključite predloge udeležencev v prihodnje programe.

Gradnja skupnosti:

- povežite se in sodelujte z lokalnimi kmeti in nevladnimi organizacijami,
- uporabite javne prostore za srečevanja (npr. parke, skupnostne vrtove),
- spodbujajte medgeneracijsko učenje,
- spodbujajte »zeleni aktivizem«.

Aktivnost

Razvijte strategijo za dolgoročno vključevanje udeležencev.

Promocija in prepoznavnost

Komunikacijski kanali:

- spletna stran knjižnice,
- družbena omrežja,
- lokalni mediji,
- plakati in letaki,
- neposredna povabila.

Promocija knjižničnih zbirk:

- tematske razstave knjig,
- tematsko urejeni bralni sezname,
- e-viri in podatkovne baze,
- poudarjanje novih pridobitev.

Pričakovani učinki:

- večja prepoznavnost knjižnice,
- rast članstva,
- povečana izposoja gradiva s področja trajnosti.

Aktivnost

Pripravite promocijski načrt za en programski cikel.

Spremljanje, vrednotenje in učinek

Kazalniki uspešnosti:

- število udeležencev,
- zadovoljstvo udeležencev,
- povečana izposoja gradiva,
- število novih članov,
- nova partnerstva v skupnosti.

Metode vrednotenja:

- vprašalniki za povratne informacije,
- skupinska refleksija,
- opazovanje,
- analiza podatkov.

Dolgoročni učinki:

- izboljšane kompetence na področju trajnostnega razvoja,
- močnejše vezi v skupnosti,
- večja državljanska vključenost,
- opolnomočenje za trajnostne življenjske izbire.

Aktivnost

Oblikujte orodje za vrednotenje, prilagojeno vaši organizaciji.

Potrebno vnaprej pripraviti:

- vsebino programa (del letnega načrta),
- vabilo,
- vprašalnik za vrednotenje,
- kontrolni seznam za moderatorje,
- časovnica srečanja,
- priporočeni bralni seznam o trajnosti.

OCENJEVANJE IN REFLEKSIJA

Ob koncu usposabljanja bodo udeleženci:

- predstavili svoj osnutek programskega cikla,
- prepoznali morebitne izzive pri izvedbi,
- razvili praktični akcijski načrt,
- reflektirali svojo vlogo kot moderatorji trajnostnih sprememb.

Razvite kompetence:

- načrtovanja programov izobraževanja odraslih,
- facilitacijske in moderatorske veščine,
- strategije vključevanja skupnosti,
- spodbujanje trajnostne pismenosti,
- programsko delo s knjižničnim gradivom,
- vrednotenje učinkov programov.



Zelena knjižnica

Program **Zelena knjižnica**, ki vključuje zeleno stavbo, **zeleno vsebino**, načela zelenega poslovanja ter celosten prispevek h globalnim **ciljem trajnostnega razvoja**, se je v Knjižnici Ormož začel razvijati leta 2014, ko so se oblikovali načrti za preselitev osrednje knjižnice v prostore nekdanjega vrtca. Kot ena od prvih dveh zelenih knjižnic v Sloveniji je uradno začela delovati leta 2015 po selitvi v prenovljeno zeleno stavbo. Takrat so bili vzpostavljeni prvi zeleni projekti, sprva namenjeni odraslim, kasneje pa razširjeni tudi na otroke. Skozi leta so se te zelene pobude razvile v širše trajnostne projekte in dogodke, ki pokrivajo celoten spekter trajnostnega razvoja.

Knjižnica deluje po načelih **zeleno stavbe** in zelene institucije. V praksi to vključuje energetsko učinkovito delovanje, uvedbo LED razsvetljave, ločevanje odpadkov in spodbujanje recikliranja, uporabo okolju prijaznih čistil, organizacijo dogodkov brez plastike in odpadkov, spodbujanje e-storitev in izposoje e-knjig, predavanja o energetsko učinkoviti prenovi domov in trajnostni gradnji, odgovorno upravljanje virov ter aktivno sodelovanje in promocijo trajnostne mobilnosti. Knjižnica spodbuja hojo in kolesarjenje med uporabniki ter zdrav življenjski slog na splošno. Zeliščni in cvetlični vrtovi, vinska trta na poletni terasi knjižnice in čebelarstvo so le nekateri primeri **prizadevanj za samooskrbo**. Pridelki se uporabljajo kot trajnostna promocijska darila ali kot darila za udeležence in projektne partnerje. Vzpostavljena je tudi **Knjižnica semen**.

V lokalni skupnosti se je knjižnica uveljavila ne le kot kulturni, izobraževalni in socialni prostor, temveč tudi kot prostor zelene preobrazbe. S svojim delovanjem, vodenjem in upravljanjem predstavlja zgled ter prispeva k ozaveščanju zaposlenih in uporabnikov, jih spodbuja k večji družbeni in okoljski odgovornosti ter k uvajanju sprememb in novih korakov v smeri trajnostne preobrazbe v njihovem osebem življenju in gospodinjstvih.

Trajnostno upravljanje dogodkov

Ta delovni načrt opisuje trajnostne prakse za organizacijo in izvedbo dogodkov v knjižnicah. Cilj je zmanjšati okoljski vpliv, spodbujati odgovorno rabo virov ter povečati ozaveščenost o trajnosti med obiskovalci, partnerji in širšo skupnostjo.

Cilji:

- manjšanje odpadkov in porabe virov med dogodki;
- zmanjšanje ogljičnega odtisa knjižničnih aktivnosti;
- spodbujanje okolju odgovornega ravnanja;
- podpora lokalnim in trajnostnim dobaviteljem;
- krepitev ozaveščenosti o trajnosti v skupnosti.

1. Ključna področja delovanja

1.1 Trajnostno komuniciranje in promocija

Cilj: zmanjšanje uporabe papirja in nepotrebne tiskanja.

Ukrepi:

- prednost digitalni promociji (spletna stran, družbena omrežja, e-novice),
- uporaba digitalnih vabil in spletnih prijavnih obrazcev,
- zmanjšanje tiskanih plakatov in letakov,
- tiskanje le po potrebi z uporabo:
 - recikliranega papirja,
 - obojestranskega tiskanja,
 - črno-belega tiskanja, kadar je mogoče,
- uporaba ponovno uporabnih transparentov in označb z nevtralno, večkratno uporabno zasnovo.

1.2 Trajnostna prehrana in pogostitev

Cilj: zmanjšanje okoljskega vpliva hrane in pijače.

Ukrepi:

- prednost dajemo lokalnim in sezonskim dobaviteljem hrane;
- kot osnovno izbiro ponudimo rastlinske ali vegetarijanske jedi;
- izogibamo se plastiki za enkratno uporabo (plastični kozarci, krožniki, pribor);
- uporabljamo večkrat uporabne ali kompostabilne posode;
- zagotavljamo vodo iz pipe namesto ustekleničene vode;
- natančno načrtujemo število udeležencev za zmanjšanje zavržene hrane;
- doniramo presežke hrane, kadar je to mogoče.

1.3 Zmanjševanje odpadkov in recikliranje

Cilj: zmanjšanje odpadkov in povečanje recikliranja.

Ukrepi:

- vzpostavimo jasno označene reciklažne točke na dogodkih;
- izogibamo se dekoracijam za enkratno uporabo;
- uporabimo večkratno uporabne materiale za dogodke;
- spodbujamo predavatelje/govorce in udeležence k uporabi digitalnih predstavitev namesto tiskanih gradiv;
- spremljamo količino odpadkov in analize izboljšav skozi čas.

1.4 Trajnostni materiali in oprema

Cilj: zmanjšanje porabe netrajnostnih materialov.

Ukrepi:

- izogibamo se plastičnim dekoracijam in promocijskim materialom;
- uporabljamo trajne, ponovno uporabne materiale za označevanje dogodkov;
- izposojamo si ali najemamo opremo namesto nakupa nove;
- izbiramo dobavitelje z okoljskimi certifikati;
- uporabljamo energetske učinkovita svetila in avdiovizualno opremo.

1.5 Energetska učinkovitost

Cilj: zmanjšanje porabe energije med dogodki.

Ukrepi:

- organiziramo dogodke v dnevnem času, kadar je to mogoče;
- izklapljamo luči in naprave, kadar niso v uporabi;
- uporabljamo LED razsvetljavo;
- optimiziramo ogrevanje in hlajenje prostorov med dogodki.

1.6 Trajnostna mobilnost

Cilj: zmanjšanje emisij, povezanih s prevozom.

Ukrepi:

- spodbujamo hojo, kolesarjenje in uporabo javnega prevoza za udeležence dogodkov;
- zagotovimo kolesarska stojala, kjer je to mogoče;
- povabimo lokalne goste z namenom zmanjšanja razdalj potovanja;
- omogočamo hibridne ali spletne udeležbe.

1.7 Izobraževanje in ozaveščanje

Cilj: spodbujanje trajnostnih vrednot skozi dogodke.

Ukrepi:

- organiziramo dogodke na temo trajnosti;
- poudarjamo trajnostne prakse med dogodki;
- obveščamo udeležence o trajnostnih prizadevanjih knjižnice;
- sodelujemo z lokalnimi okoljskimi organizacijami;
- spodbujamo usposabljanja zaposlenih za trajnostno upravljanje dogodkov.

Odgovornosti zaposlenih:

- imenujemo koordinatorskega za trajnost pri dogodkih;
- vključujemo trajnostna merila v kontrolne sezname za načrtovanje dogodkov;
- usposabljammo zaposlene o trajnostnih praksah;
- preglejemo trajnostne ukrepe po vsakem večjem dogodku.

Spremljanje in vrednotenje:

- spremljamo zmanjšanje porabe papirja;
- spremljamo količine odpadkov in stopnje recikliranja;
- ocenjujemo trajnostnost dobaviteljev;
- zbiramo povratne informacije udeležencev;
- pripravimo letno poročilo o trajnostnih vidikih dogodkov.

Nenehno izboljševanje:

Trajnost je stalen proces, zato naj knjižnica:

- redno posodablja delovni načrt;
- določa merljive trajnostne cilje;
- deli dobre prakse z drugimi knjižnicami;
- spodbuja inovacije in sodelovanje skupnosti.



ZADNJA MOBILNOST
PROJEKTA LIBCHANGE
SPLETNO V SRBIJI:



KULTURA ŽIVLJENJA V KNJIŽNICI

MESTNA KNJIŽNICA NOVI SAD

Beri. Uči se. Ustvarjaj.

Mestna knjižnica Novi Sad je splošna javna knjižnica izposojevalnega tipa, ki jo je ustanovilo mesto Novi Sad. Nahaja se v starem mestnem jedru. Njeno delovanje in poslanstvo temeljita na tradiciji Srbske čitalnice v Novem Sadu, ustanovljene leta 1845.

Poleg osrednje stavbe v Dunavski ulici, ki vključuje izposojevališče za odrasle Đura Daničić, otroški oddelek, informacijsko-referenčni center s čitalnico, knjižnične pisarne, upravo in oddelek za skupne zadeve. Mestna knjižnica Novi Sad predstavlja tudi mrežo 25 izpostav v mestu in predmestjih ter Zbirko lokalne zgodovine in novoustanovljeni Digitalni center za mlade. Mestna knjižnica Novi Sad je matična knjižnica za Južnobački okraj, kar pomeni, da spremlja knjižnično dejavnost, razvoj projektov ter nudi strokovno pomoč vsem splošnim, šolskim in specialnim knjižnicam na tem območju.

Osnovna naloga knjižnice je zbiranje, obdelava, razvrščanje in posredovanje knjižničnega gradiva. Knjižnica ima več kot 520.000 knjig in revij, vključno s 312 starimi in redkimi knjigami. V knjižnico je letno vpisanih več kot 25.000 uporabnikov. Številne programske dejavnosti, kot so literarni večeri, forumi, ustvarjalne delavnice, tečaji, seminarji itd., predstavljajo načine informiranja in izobraževanja uporabnikov in zaposlenih ter popularizacije knjige in knjižnice, ki ima poleg tega tudi obsežno založniško dejavnost in razvito sodelovanje z institucijami in društvi v svojem okolju.

Projekti so pomemben del delovanja knjižnice, saj z njimi dvigujejo raven in obseg svojih storitev. Poleg vključujočih projektov in odpiranja knjižnice skupnosti se izvajajo tudi različni neformalni izobraževalni programi: brezplačni tečaji angleščine, programi podpore računalniških veščin, različni dogodki, pa tudi številni programi, ki potekajo v Knjižnici na Donavi – knjižnici na plaži Štrand ob Donavi, ki deluje pod geslom Knjižnica je tam, kjer si ti.

V zadnjih desetletjih je knjižnica prejela več nagrad.

Poslanstvo: Mestna knjižnica Novi Sad je institucija integritete, zavezana trajnim vrednotam ob soočanju s sodobnimi trendi. V sodelovanju s partnerji doma in v tujini si prizadevajo vsem članom skupnosti omogočiti odprt in enakopraven dostop do izobraževalnih vsebin, informacij in priložnosti za ustvarjalno izražanje. Podedujejo in promovirajo kulturno dediščino ter sodobno literaturo ter aktivno podpirajo pridobivanje znanja, razvoj bralne kulture in aktivno vključevanje lokalne skupnosti ter ustvarjajo inovativne, privlačne in uporabne vsebine.

Vizija: ustvarjajo svoboden in odprt družbeni prostor z odprtim dostopom do celotnega človeškega znanja in informacij ter spodbujajo osebno rast vseh uporabnikov s pomočjo izobraževanja, ustvarjalnosti in zabave.



Kultura življenja v knjižnici — zadnja mobilnost projekta LIBCHANGE

Izboljšanje kakovosti življenja občanov s prizadevanjem proti podnebnim spremembam, s spodbujanjem demokratičnih vrednot in z uvajanjem aktivnega državljanstva skozi izobraževanje odraslih predstavlja prioritete treh praks Mestne knjižnice Novi Sad, predstavljenih v tem priročniku. Ker se knjižnice vse bolj spreminjajo v družbena središča in integralne prostore kulture življenja, so njihove dejavnosti vse bolj usmerjene v družbo ter prisotne tako v sodobnem razumevanju kulturne dediščine kot tudi v aktualnih trendih.

Ker mobilnosti v Srbiji, načrtovane v okviru programa Erasmus+ projekta LibChange, zaradi družbenih dejavnikov in kriz ni bilo mogoče izvesti v živo, so bile tri prakse predstavljene na spletu prek platforme Zoom. Cilj je bil prenos strokovnega znanja, izmenjava primerov dobrih praks, razvoj kompetenc zaposlenih, izboljšanje kakovosti izobraževanja odraslih v knjižnicah, širjenje pozitivnih učinkov v lokalno, regionalno in nacionalno okolje ter spodbujanje udeležencev k uvajanju pozitivnih sprememb na področju trajnostnega razvoja, zdravega življenjskega sloga in dobrega počutja.



Knjižnice kot središča državlanske participacije

Knjižnice se z ohranjanjem tesnega stika s svojimi uporabniki bistveno bolje kot katera koli druga kulturna ustanova umeščajo kot najbolj demokratične institucije, saj uresničujejo načelo enakega dostopa za vse. Z vključevanjem članov skupnosti in s spodbujanjem njihove aktivne vloge v delovanju knjižnice se sporočilo razširi tudi na socialno ranljive skupine.

V letih 2022 in 2023 je bila v Mestni knjižnici Novi Sad izvedena projektna pobuda **Accept the Challenge**, katere glavne aktivnosti so bila tri srečanja članov skupnosti – trije laboratoriji državlanske participacije – na teme dialoga o duševnem zdravju, okoljske ozaveščenosti mladih ter empatije in družbene solidarnosti. Sodelovale so različne družbene skupine, ki so izražale svoja stališča in izkušnje, kar je omogočilo družbeni dialog ter krepitev individualnega demokratičnega potenciala. Skupaj so sodelovali pri oblikovanju rešitev za pereča vprašanja skupnosti, kar kaže, da knjižnico dojemajo kot prostor svobode in aktivnega prispevanja h blaginji celotne skupnosti.

Utemeljitev modula in kontekst

Splošne knjižnice se vse bolj razvijajo iz institucij, usmerjenih v zbirke, v uporabniško usmerjene, na skupnost osredotočene prostore. V družbah z nizko stopnjo državlanske participacije lahko knjižnice delujejo kot varna in zaupanja vredna središča dialoga, učenja in demokratičnega vključevanja.

Ta modul temelji na modelu **Laboratorija državlanske participacije (CPLab)**, ki sta ga razvili Ivana Jovanović Arsić iz društva **Kulturis** in Bojana Grujić iz **Mestne knjižnice Novi Sad**. V enem letu so bili izvedeni trije laboratoriji s prebivalci: prvi CPLab **Kultura dialoga o duševnem zdravju** 15. oktobra 2022, drugi **Sprejmi izziv! Zeleni odgovor** 21. februarja 2023 in tretji **Delo v teku – gradimo empatijo** 18. oktobra 2023. Model prikazuje, kako lahko knjižnice podpirajo izobraževanje odraslih, družbeni dialog in reševanje skupnostnih izzivov skozi strukturirane participativne aktivnosti.

Zaradi prilagodljivosti ima model možnost široke uporabe. Prav zato sta Mestna knjižnica Novi Sad in društvo Kulturis leta 2024 in 2025 akreditirala **program strokovnega usposabljanja za knjižničarje** (model dela z lokalno skupnostjo) pri **Nacionalni knjižnici Srbije**. V tem obdobju je usposabljanje zaključilo 180 knjižničarjev iz sedmih knjižnic (**Kragujevac, Jagodina, Beograd, Novi Sad, Novi Bečej, Šabac in Sremska Mitrovica**) s povprečno oceno 4,78/5.

Ciljna skupina: knjižničarji v splošnih, šolskih in specialnih knjižnicah.

Osredotočenost na: izobraževanje odraslih, državlansko participacijo, učenje v skupnosti.

Trajanje: tri ure (prilagodljivo daljšim ali oblikam z več srečanji).

Oblika učenja: kombinirana (teoretični uvod, delavnice, študije primerov)

Učni cilji

Po zaključku tega modula bodo knjižničarji sposobni razumeti vlogo knjižnic kot državljanskih in izobraževalnih središč, načrtovati in izvajati dejavnosti izobraževanja odraslih, ki so usmerjena v družbena vprašanja, vzpostavljati partnerstva z lokalnimi deležniki in interesnimi skupinami, uporabljati participativne in dialoške metode dela, prepoznavati in vključevati različne ciljne skupine, omogočati varne, vključujoče in konstruktivne skupnostne dialoge ter vrednotiti učinke državljanskih in izobraževalnih knjižničnih programov.

Metode in pristopi dela

Participativne metode: razprave v manjših skupinah, World Café, brainstorming in soustvarjanje, razvoj prototipov, razprave na podlagi vlog.

Izobraževalni pristopi: načela učenja odraslih, izkustveno učenje, vrstniško učenje, učenje skozi dialog.

Tehnike moderiranja: ustvarjanje varnega prostora, spodbujanje enakopravne udeležbe, upravljanje občutljivih tem, moderiranje konfliktno občutljivih razprav.

Ciljne skupine

Knjižnice naj aktivno vključujejo odrasle državljane, zainteresirane za družbena vprašanja, marginalizirane in socialno ranljive skupine, mlade in mlajše odrasle, knjižničarje (splošne in šolske), učitelje in izobraževalce, študente (npr. psihologije, družbenih ved), aktiviste in prostovoljce, strokovnjake ter lokalne odločevalce (kot poslušalce ali sogovornike).

Vloga knjižničarja

V tem modelu knjižničar deluje kot moderator dialoga, strokovnjak za medijsko in informacijsko pismenost, kulturni mediator in animator ter povezovalac med državljani, civilno družbo in institucijami.

Ključne kompetence vključujejo komunikacijske in moderatorske veščine, občutljivost za družbena vprašanja, nevtralnost in etično zavest ter sposobnost dela z raznolikimi skupinami.

Vrste dejavnosti izobraževanja odraslih v knjižnicah

Knjižnice lahko organizirajo naslednje oblike dejavnosti:

1. **Laboratorije državljske participacije**
Strukturirane participativne delavnice, kjer državljani razpravljajo o perečih lokalnih vprašanjih, se učijo od strokovnjakov in soustvarjajo rešitve.
2. **Panelne razprave z dialogom**
Strokovne prispevke v kombinaciji z moderirano udeležbo občinstva.
3. **Skupnostne delavnice**
Praktično skupinsko delo, usmerjeno v reševanje konkretnih izzivov.
4. **Izobraževalne kampanje**
Povezane z nacionalnimi ali mednarodnimi dogodki (npr. na dan duševnega zdravja, ob dnevih okoljske ozaveščenosti ipd.).
5. **Usposabljanja za knjižničarje in državljane**
Potekajo v obliki vrstniškega učenja, strokovnega izobraževanja in izobraževanja skupnosti.

Načrtovanje in organizacija dogodka

1. korak: Prepoznavanje potreb skupnosti

Metode: ankete med uporabniki knjižnice in občani, spletni vprašalniki, posvetovanja z lokalnimi organizacijami, kampanje v medijih in na družbenih omrežjih.

Ključno vprašanje: Katere družbeno relevantne teme v knjižnici zahtevajo dialog in učenje?

2. korak: Izbira in priprava tematike

Primeri uspešnih tem: duševno zdravje in dobro počutje, okoljska ozaveščenost, empatija in družbena kohezija, vključevanje ranljivih skupin.

3. korak: Opredelitev deležnikov

Možni partnerji: nevladne organizacije in civilnodružbene organizacije, izobraževalne ustanove, zdravstvene in socialne službe, okoljske organizacije, lokalne oblasti, strokovnjaki in praktiki, neformalne skupine občanov.

Primeri dobrih praks (iz CPLab)

Primer 1: Dialog o duševnem zdravju

Sodelovanje z javnimi zdravstvenimi ustanovami, strokovni prispevki, sooblikovanje rešitev v skupnosti, rezultati so bili posredovani lokalnim oblastem.

Primer 2: Okoljska ozaveščenost mladih

Panel z okoljskimi nevladnimi organizacijami, skupinsko delo z mladimi in izobraževalci, poudarek je na oblikovanju navad in praktičnem delovanju.

Primer 3: Empatija in družbena solidarnost

Pripovedovanje zgodb in deljenje življenjskih izkušenj, medsektorsko in medgeneracijsko sodelovanje, skupno oblikovanje predlogov rešitev.

Ključni vidiki za knjižničarje

Pri organizaciji takšnih dejavnosti morajo knjižničarji paziti na vključenost in dostopnost, etično obravnavo občutljivih tem, jasno komunikacijo ciljev, nevtralnost in gradnjo zaupanja, uravnoteženo zastopnost glasov ter nadaljnje spremljanje in vidnost rezultatov.

Vrednotenje in merjenje učinkov

Orodja za evalvacijo: vprašalniki za udeležence, refleksijske delavnice, analiza udeležbe in raznolikosti, povratne informacije partnerjev, odzivi medijev in skupnosti.

Ključni kazalniki učinka: povečana državljanska participacija, močnejše mreže v skupnosti, boljša prepoznavnost knjižnice, okrepljene kompetence knjižničarjev, večja empatija in medsebojno razumevanje.

Pričakovani rezultati

Z izvajanjem tega modula lahko knjižnice dosežejo močnejšo vlogo kot družbeni in izobraževalni centri, bolj angažirane in opolnomočene državljanke, okrepljen demokratični dialog, boljše sodelovanje med institucijami in civilno družbo ter večje zaupanje v knjižnice kot javne prostore.



Turist v svojem mestu — Znane ženske Novega Sada

Lokalna zbirka Mestne knjižnice Novi Sad ohranja lokalno zgodovino z nalogo njenega zbiranja, ohranjanja, izposoje in promocije ter popularizacije njenih fondov, knjižnice same in kulturne zgodovine mesta. Pri tem skuša najti inovativne načine, kako različne zanimivosti, ki jih je v zgodovini Novega Sada veliko, predstaviti otrokom in mladim ter jih spodbuditi k raziskovanju, učenju in popularizaciji njihove dediščine.

V okviru projekta digitalizacije, ki se je začel leta 2008, je vodja lokalnega oddelka Blaženka Marković sprožila niz aktivnosti za različne starostne skupine od osnovnošolcev, dijakov, študentov do odraslih občanov. Ta večletni projekt, ki v praksi nima konca, je vključeval raznolike izobraževalne vsebine, od delavnic, razstav, televizijskih oddaj in predavanj, do sprehodov po mestu in učenja na terenu.

Utemeljitev modula in izobraževalni kontekst

Lokalne dediščinske zbirke v splošnih knjižnicah niso le hrambe spomina, temveč tudi aktivna izobraževalna središča. Z interpretacijo lokalne zgodovine skozi inovativne in participativne metode lahko knjižnice krepijo **državlansko identiteto, kulturno zavest in vseživljenjsko učenje.**

Program Turist v svojem mestu prikazuje, kako lahko knjižnice povezujejo lokalno zgodovino, perspektive spola in izkustveno učenje skozi vodene mestne sprehode, delavnice, razstave in interdisciplinarno sodelovanje.

Zgodovina ni zapisana le v knjigah, temveč tudi živi na ulicah, v stavbah, imenih in spominih. S tem ko občanom omogočajo, da postanejo turisti v svojem mestu, knjižnice ustvarjajo močne priložnosti za izobraževanje odraslih, oblikovanje identitete in kulturno opolnomočenje, hkrati pa utrjujejo svojo vlogo varuhov in interpretov skupne dediščine.

Ciljna skupina: knjižničarji v splošnih, šolskih in akademskih knjižnicah.

Osredotočenost:

izobraževanje odraslih, izobraževanje o kulturni dediščini, enakost spolov, izkustveno učenje.

Trajanje:

1 dan (prilagodljivo krajšim ali oblikam z več srečanji).

Oblika učenja:

predavanja, vodeni sprehodi, delavnice, partnerstva s kulturnimi ustanovami.

Ciljne skupine

Program je mogoče prilagoditi za odrasle občane, študente, izobraževalce in knjižničarje, kulturne delavce, turistične vodnike, ženske skupine, starejše in udeležence vseživljenjskega učenja ter mlade in medgeneracijske skupine.

Učni cilji

Po zaključku tega modula bodo knjižničarji sposobni načrtovati programe izobraževanja odraslih, ki temeljijo na **lokalni dediščini**, uporabljati **izkustvene in prostorsko umeščene učne metode**, interpretirati zgodovino **z vidika občutljivosti na spol**, povezovati knjižnične zbirke z **urbanim prostorom**, razvijati partnerstva s kulturnimi in izobraževalnimi institucijami, spodbujati udeležence k **aktivnemu sodelovanju** s knjižnico ter promovirati kulturno dediščino skozi pripovedovanje zgodb in dialog.

Metode in izobraževalni pristopi

Metode izobraževanja odraslih: izkustveno učenje, učenje na podlagi prostora, narativni in biografski pristop, vizualno učenje, raziskovalno učenje.

Participativne tehnike: usmerjanje z vprašanji, opazovanje in primerjava (preteklost –sedanjost), skupinska razprava, reflektivni dialog, pristop, občutljiv na spol, poudarjanje vidnosti žensk v zgodovini, kritična refleksija družbenih vlog, povezovanje dediščine s sodobnimi vrednotami.

Vloga knjižničarja

V tem modulu knjižničar deluje kot izobraževalec lokalne zgodovine, kulturni vodič in pripovedovalec, raziskovalni mentor, posrednik med zbirkami in javnostjo ter povezovalac med kulturnimi institucijami.

Osrednje kompetence:

poznavanje lokalne zgodovine in zbirk, predstavitvene in interpretativne veščine, sposobnost dela z različnimi starostnimi skupinami, občutljiv in vključujoč pristop, veščine načrtovanja izkustvenega učenja.

Učni rezultati:

zgodovinska ozaveščenost, kritično mišljenje, izobraževanje o enakosti spolov, kulturni ponos in identiteta.

Vrste dejavnosti izobraževanja odraslih

Knjižnice lahko razvijejo naslednje oblike:

- **Tematski izobraževalni sprehodi:** vodeni ogledi Turist v svojem mestu, osredotočeni na ulice, stavbe, pozabljene točke, vključevanje ženske zgodovine in družbenih vlog.
- **Predavanja in ilustrirana predavanja:** na podlagi lokalnih zbirk (knjige, zemljevidi, fotografije, razglednice), uporaba digitalnih predstavitev in arhivskega gradiva.
- **Delavnice in učenje na terenu:** interaktivne razprave med sprehodi, skupinske refleksije in mini raziskovalne naloge.
- **Razstave in medijske vsebine:** razstave na temo lokalne dediščine, izobraževalne vsebine za televizijo, splet in družbena omrežja.
- **Medinstitucionalni obiski:** muzeji, galerije, arhivi, sodelovanje med knjižnicami.

Načrtovanje in oblikovanje programa

1. korak: Določitev izobraževalne teme

Možne teme: znane ženske mesta, spol in urbani prostor, kulturni dobrotniki in donacije, razvoj izobraževanja in civilne družbe, čitalnice in zgodnje knjižnice.

2. korak: Priprava izobraževalnih vsebin

Viri: gradivo lokalne zbirke, arhivski dokumenti in zemljevidi, fotografije in razglednice, biografska besedila, znanstvene in poljudne publikacije.

3. korak: Struktura učne poti

Tipična struktura: uvod v lokalno zgodovino in razlaga ključnih pojmov, predstavitev zgodovinskega konteksta, voden sprehod in prostorska interpretacija, razprava in refleksija, obisk partnerskih institucij.

Sodelovanje in mreženje

Ključni partnerji lahko vključujejo: mestne arhive in zgodovinarje, muzeje in galerije, kulturne ustanove, šole in univerze, turistične organizacije, ženska društva, medijske partnerje.

Koristi mreženja: deljenje strokovnega znanja, večja prepoznavnost, močnejši kulturni ekosistem, trajnostni izobraževalni programi.

Primer dobre prakse: Znane ženske Novega Sada

Izobraževalna vrednost: vidnost žensk v javnem prostoru, razumevanje spolnih vlog v zgodovini, prepoznavanje intelektualnih, umetniških in državljanskih prispevkov žensk.

Ključna vprašanja

Knjižničarji morajo paziti na natančnost in občutljivost pri interpretaciji zgodovine, vključujoč jezik in perspektive, fizično dostopnost sprehodov, prilagoditev različnim ciljnim skupinam ter etično pripovedovanje zgodb, izogibati se morajo poenostavljanju ali mitologizaciji.

Vrednotenje in učinki

Orodja za evalvacijo: povratne informacije udeležencev, udeležba in vključenost, kvalitativne refleksije, medijska pokritost, povratne informacije partnerjev.

Kazalniki uspeha: večje zanimanje za lokalno zgodovino, močnejša povezanost občanov z mestom, večja vidnost dediščine žensk, večja uporaba gradiv lokalne zbirke, nove sodelovalne prakse in programi.

Pričakovani rezultati

S tem modulom lahko knjižnice okrepijo svojo izobraževalno vlogo, promovirajo lokalno in spolno občutljivo dediščino, spodbujajo vseživljenjsko učenje, gradijo kulturna omrežja, preoblikujejo občane v aktivne interpretatorje dediščine ter knjižnico opredeljujejo kot živo kulturno učilnico.



Donavska knjižnica — Knjižnica na Štrandu

V središču Novega Sada, na bregovih **Donave**, se nahaja ena najlepših in najbolj znanih mestnih plaž v regiji, **Štrand**. Štrand ni le priljubljen kraj za poletno sprostitev, temveč tudi simbol zgodovinske dediščine Novega Sada, skupaj z razvitim kulturnim življenjem mesta. Njegova bogata zgodovina sega v 19. stoletje, njegova dolga tradicija pa priča o različnih zgodovinskih obdobjih. Štrand je ohranil vlogo javnega prostora, odprtega za vse, kjer se negujeta duh skupnosti in mestna identiteta.

Na sedmih hektarjih zelenih površin in enako veliki peščeni površini, kot inkluziven in odprt prostor športa, zabave, sprostitve in kulture, se v začetku julija že 17 let odpirajo vrata **Donavske knjižnice**. Knjižnica se tako poveže s svojimi uporabniki na plaži. Obiskovalcem Štranda je omogočeno brezplačno izposojanje knjig, branje dnevnega in ilustriranega tiska ter udeležba v kulturnih programih. To prakso predstavlja knjižničarka Galja Žilnik.

Utemeljitev in izobraževalni kontekst

Modul je zasnovan na primeru Donavske knjižnice, oz. Knjižnice na Štrandu, kot učni primer dobre prakse za knjižničarje, s poudarkom na terenskih knjižničnih storitvah, izobraževanju odraslih, načrtovanju kulturnih programov na javnih mestih in vključevanju skupnosti.

sodobne splošne knjižnice niso več omejene na svoje stavbe. Z delovanjem v javnih, neformalnih in prostočasnih prostorih lahko dosežejo nove uporabnike ter spodbujajo vseživljenjsko učenje, bralno kulturo in državljansko vključenost.

Donavska knjižnica je dolgoletni primer, kako lahko knjižnica uspešno deluje v netradicionalnem okolju, na javni plaži, ob tem pa ohranja svojo izobraževalno, kulturno in družbeno poslanstvo.

Dokazuje, da lahko knjižnica uspeva tudi zunaj svojih zidov, saj združuje kulturo, izobraževanje, prosti čas in skupnostno življenje. Z vstopom v javne prostore, kot so plaže, parki ali trgi, knjižnice ponovno potrjujejo svojo vlogo vključujočih, demokratičnih in živih institucij, kjer se učenje odvija naravno, kjerkoli so ljudje.

Ciljne skupine: knjižničarji splošnih knjižnic, potujoči knjižničarji, koordinatorji kulturnih programov.

Poudarek: izobraževanje odraslih, terenske storitve, neformalno učenje, kultura v javnem prostoru.

Trajanje: modularne izvedbe v sezoni.

Oblika učenja: analiza primera, delavnice načrtovanja, vaje za oblikovanje programov

Učni cilji

Po zaključku tega modula bodo knjižničarji usposobljeni načrtovati in izvajati terenske knjižnične storitve, razvijati izobraževalne in kulturne programe za odrasle v odprtih javnih prostorih, prilagajati knjižnične storitve neformalnim in sezonskim okoljem ter privabljati nove uporabniške skupine netradicionalnih uporabnikov knjižnice, spodbujati branje in učenje izven zidov knjižnice, upravljati partnerstva, logistiko in kulturne programe v zunanjih okoljih ter krepiti vključevanje in medkulturni dialog.

Metode in izobraževalni pristopi

Metode izobraževanja odraslih: neformalno učenje, učenje v prostem času, izkustveno in priložnostno učenje, na dialogu zasnovano izobraževanje.

Tehnike vključevanja: osebna priporočila knjig, kratka predavanja, interaktivne razprave, vizualni in performativni elementi.

Vključujoče prakse: večjezične vsebine, družinam prijazni programi, udeležba brez večjih ovir sodelovanja, medgeneracijske aktivnosti.

Ciljne skupine: Donavska knjižnica uspešno dosega odrasle občane, občasne in neuporabnike knjižnice, družine in otroke, starejše, turiste, mlade in študente, večkulturne skupnosti, osebe z invalidnostmi ter obiskovalce v prostem času, ki ne iščejo formalnega izobraževanja.

Partnerstva in mreženje vključujejo: kulturne ustanove, umetnike in pisatelje, športne klube in športnike, okoljske organizacije, medijske strokovnjake, manjšinske kulturne organizacije ter lokalne oblasti.

Koristi sodelovanja: raznolikost programov, deljeno občinstvo, večja prepoznavnost, krepitev zaupanja v skupnosti.

Vloga knjižničarja v terenskem okolju

V tem modulu knjižničar deluje kot terenski izobraževalec, kurator kulturnih programov, skupnostni animator, posrednik med kulturo in prostim časom ter izvajalec vključujočih storitev.

Ključne kompetence: prilagodljivost, komunikacijske veščine, organizacija dogodkov, angažiranje občinstva, kulturna občutljivost, moderiranje programov.

Koncept: Knjižnica je tam, kjer si ti

Donavska knjižnica temelji na načelu, da mora dostop do knjig, znanja in kulture slediti ljudem v njihove vsakodnevne prostore.

Ključne značilnosti: sezonska knjižnična storitev, brezplačen dostop v okolju prostega časa, kombinacija branja, učenja in kulturnih dogodkov, neformalno in prijetno vzdušje.

Vrste izobraževalnih in kulturnih dejavnosti za odrasle

Knjižnice, ki delujejo v javnih prostorih, lahko ponujajo:

- **Branje in izposoja gradiva:** izposoja knjig z izkaznico ali osebnim dokumentom, dnevni in ilustrirani časopisi, večjezično gradivo.
- **Izobraževalna predavanja:** poljudnoznanstvene vsebine (zdravje, okolje, ekologija), zgodovina in književnost, medijska in informacijska pismenost.

- **Kulturne programe:** promocije knjig, pesniški večeri, literarni festivali, pogovori s pisatelji, umetniki in novinarji.
- **Delavnice:** delavnice medijske pismenosti, ekološke in okoljske delavnice, delavnice znakovnega jezika, delavnice učenja jezikov, ustvarjalne delavnice za otroke in odrasle.
- **Skupnostne in športne programe:** pogovori s športniki in olimpijskimi prvaki, promocija zdravega življenjskega sloga, interaktivne predstavitve.

Načrtovanje in organizacija programa

1. korak: Izbira lokacije

Ključna merila: velika frekvenca obiskovalcev, simbolna in kulturna vrednost, odprt in vključujoč značaj prostora, sezonska ustreznost.

2. korak: Oblikovanje storitvenega modela

Upoštevati je potrebno pravila izposoje, odpiralni čas, obseg in strukturo zbirke, jezikovno raznolikost, pretok uporabnikov in varnost.

3. korak: Infrastruktura in logistika

Pomembni elementi so pohištvo, ki je odporno na vremenske vplive, varno shranjevanje gradiva in pohištva, dostopnost, jasna označitev knjižnice na prostem, prilagodljiv prostor za dogodke.

Poudarki dobre prakse

Ključni dejavniki uspeha: močna simbolna lokacija, dolgoročna kontinuiteta (17+ let), brezplačen in odprt dostop, bogat in raznolik program, prilagoditev navadam uporabnikov, medkulturna občutljivost.

Ključna vprašanja

Pri izvajanju podobnih pobud morajo knjižničarji upoštevati vremenske razmere in letne čase, varnost gradiva, hrup in okoljske dejavnike, kadrovske potrebe, trajnost in financiranje, jasno komunikacijo pravil ter ravnovesje med prostim časom in učenjem.

Vrednotenje in ocena učinkov

Metode evalvacije: statistika uporabe, udeležba na programih, povratne informacije uporabnikov, medijska pokritost, povratne informacije partnerjev.

Kazalniki učinka: večja dostopnost do branja, doseganje novih ciljnih skupin, okrepljena prepoznavnost knjižnice, večja vključenost skupnosti, spodbujanje vseživljenjskega učenja, krepitev medkulturnega dialoga.

Pričakovani rezultati

S terenskimi knjižnicami v javnih prostorih lahko knjižnice razširijo svoje družbeno poslanstvo, normalizirajo branje v vsakdanjem življenju, zmanjšajo ovire pri dostopu, krepijo identiteto skupnosti, spodbujajo izobraževanje v neformalnih okoljih ter prevzemajo vlogo kot **aktivni kulturni akterji**.



KNJIŽNICA SPREMINJA SVET

E-priročnik 12 dobrih praks iz štirih evropskih knjižnic

Kolofon

Izdajatelj

Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož

Za knjižnico

Direktorica Milica Šavora

Urednici

Bojana Grujić

Marijana Korotaj

Uredniška skupina

Mateja Hržič

Marinka Vnuk

Inguna Dukure

Melinda Grubišić Reiter

Zdenka Bilušić

Galja Žilnik

Blaženka Marković

Vizualna zasnova naslovnice

Danijela Grubišić

Oblikovanje in priprava za spletno objavo

Aleksandra Krstić

Marijana Korotaj

Jezikovni pregled in korektura

Simona Sakelšek

Marijana Korotaj

Fotografije

Projektna skupina in arhivi partnerskih knjižnic



Co-funded by
the European Union

2026

Evropska unija ni odgovorna za vsebino e-priročnika.

Prevodi so bili narejeni s pomočjo orodja ChatGPT.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

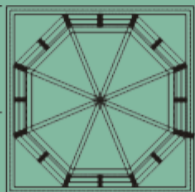
COBISS.SI-ID 279109635

ISBN 978-961-91065-6-3 (PDF)



LIBCHANGE

GREEN LIBRARIES



Gradska knjižnica "JURAJ ŠIŽGORIĆ"

ŠIBENIK

STRENČI.
bibliotēka



KNJIŽNICA
FRANCA KSAVRA MEŠKA
ORMOŽ



НОВИ САД
ГРАДСКА БИБЛИОТЕКА



Erasmus+